

Onsdagen den 1 februari

Kl. 19.30

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Allmänpolitisk debatt (forts.)**THAGE PETERSON (s):**

Herr talman! Regeringens näringspolitik har i hög grad kännetecknats av planlöshet, passivitet och bristande framtidstro. Visserligen är det finansiellt stora insatser som den borgerliga regeringen gjort, men de har skett på den privata företagsamhetens villkor och utan långsiktig planering. Framtidsinriktningen, som är ett dominerande inslag i socialdemokratins näringspolitik, saknas helt i regeringens näringspolitiska satsningar. Jag skall belysa detta.

Industriproduktionen kommer enligt regeringens egna bedömningar att under 1978 minska för fjärde året i följd. Man får gå tillbaka mycket långt i den ekonomiska historien för att hitta någon motsvarighet. Aktiva åtgärder för att ändra på detta förhållande lyser med sin frånvaro i regeringens politik.

Investeringarna kommer enligt regeringens egna bedömningar att minska med 15 % 1978. Det är en dramatisk nedgång. Än mer dramatisk blir den, om man tar hänsyn till att investeringarna minskade lika mycket förra året. Det är alltså fråga om en minskning med 30 % på två år. Några aktiva åtgärder för att råda bot på detta sätts inte in från regeringens sida.

Sysselsättningen minskar i den svenska industrin med ca 70 000 personer under 1977 och 1978 enligt regeringens egna beräkningar. Det var ju inom industrin som huvuddelen av centerns 400 000 nya jobb skulle skapas, men det kanske är ofint att nu påminna om detta ogenerade löfte, när man från centerhåll tagit tillbaka detta löfte och förvandlat det till enbart ett riktmärke. På flera områden där den borgerliga regeringen har ingripit – eller låtit bli att ingripa – visar sig nedgång, stagnation och avveckling. På ett oroande sätt präglar uppgivenhet regeringens agerande. Det verkar som om varje analys, varje utredning måste leda till neddragningar eller avveckling. Det verkar som om den borgerliga regeringen vill lösa industrins problem genom att planlöst ge uppehållande subventioner och lägga ner, i stället för att planmässigt bygga upp. Den borgerliga regeringen har som vi ser det från socialdemokratiskt håll blivit något av en avvecklingsregering. Det är allvarligt i en tid då Sverige skulle behöva en regering som byggde upp och planerade för framtiden.

Jag skall peka på några av de områden jag tänkte på. Bostadsbyggandet sjönk förra året till en rekordlåg nivå. Det innebär stora mänskliga och sociala problem för de människor som söker en bostad. Regeringen har gett oss

bostadsbristen tillbaka. Men det innebär också förödande konsekvenser för sysselsättningen inte bara bland byggnadsarbetarna, utan det låga bostadsbyggandet får också allvarliga återverkningar inom en rad industribranscher. Bostadsbyggandet fungerar ju som en motor för ekonomin i vårt land. Det gäller efterfrågan på en mängd saker som man behöver för bostadsbyggande och för att sätta bo. Det gäller också arbetstillfällena för många småföretagare, t. ex. åkare och mindre byggnadsfirmor. Regeringen såg passivt på nedgången under hela förra året utan att ingripa. Många varnade, men regeringen lyssnade inte.

När det gäller tekoindustrin fortsätter den lavinartat ökade importen att slå ut svensk produktion. Vi har upprepade gånger krävt en samlad plan för den svenska tekoindustrin, men ingenting händer. Regeringen har nu lagt ett förslag om inrättandet av ett statligt tekoföretag. Men redan vid starten diskuterar man en sysselsättningsminskning i detta företag under 1979 på mellan 1 500 och 2 000 personer. Olika uppgifter cirkulerar om nedläggning av fler fabriksenheter.

Inom varvsindustrin pågår ett omfattande program för strukturanpassning. Men nu får vi allt oftare i tidningarna läsa att man inom regeringen diskuterar ytterligare kraftiga neddragningar. Uppgifter förekommer om nedläggning av både ett och två stora varv. Den diskussion som i stället bör föras är hur vi med en alternativ produktion vid varven kan slå vakt om sysselsättningen där och ta till vara det stora kunnande som finns i varvsnäringen.

Inom gruvindustrin är situationen mycket allvarlig. Från LKAB:s sida har man begärt pengar för olika former av investerings- och miljöarbeten som är nödvändiga för sysselsättningen. Men något besked har regeringen emellertid inte kommit till. Enligt vår mening måste sådana och andra insatser göras för att rädda sysselsättningen i gruvorna. Vi har lagt fram ett 7-punktsprogram för gruvindustrin. Nu har många månader gått förlorade till följd av regeringens passivitet. Detta får som påföljd att sysselsättningen nu äventyras för tusentals människor i malmfälten.

Våra tillgångar av uran utgör en av våra rikaste naturresurser. Här agerar regeringen. Men agerandet går ut på att till varje pris stoppa en brytning av uran. Ja, man t. o. m. stoppar undersökningar om hur stora dessa tillgångar är. Det är allvarligt för vår industriella utveckling att missa en så betydelsefull möjlighet till arbete och exportinkomster.

När det gäller specialstålindustrin är det nödvändigt med aktiva insatser för att de svenska specialstålverken skall kunna hävda sig i fråga om specialisering, marknadsföring och utveckling. Socialdemokratin har därför begärt att regeringen lägger fram ett strukturprogram för stålindustrin. Men regeringen har inte heller här kunnat samla sig till ett beslut.

På det energitekniska området har vårt land genom stora insatser från samhällets sida och ett omfattande utvecklingsarbete nått fram till en internationellt sett mycket hög nivå. Detta gäller bl. a. kärnkraftsindustrin. Denna avancerade industri vill nu kretsas inom regeringen med ett penndrag radera ut. Min fråga är: Finns det ingen i regeringen som längre värnar om vår

industriella framtid? Finns det inte ett enda statsråd som känner skamsenhet och oro över regeringens alla underliga turer i energipolitiken?

På punkt efter punkt kan vi se hur väsentliga delar av vårt näringsliv, när de blir föremål för regeringens ingripande, inriktas på nedtrappning och avveckling.

Mot den bakgrunden får arbetarrörelsens paroller om arbete, trygghet och utveckling nästan en polemisk innebörd. Den nuvarande regeringspolitiken kännetecknas ju i hög grad av ökad arbetslöshet, ökande otrygghet och avveckling.

Det är också kring temat arbete, trygghet och utveckling som vårt budgetalternativ i mycket hög grad är koncentrerat. Vi säger: Bryt pessimismen och ödestron! Vi måste i stället redan i dag börja bygga för vår framtid. Vi skall investera oss ur de ekonomiska svårigheterna. Att öka investeringarna skapar inte bara ett bättre samhälle i framtiden, det ger också människorna jobb i dag.

Satsa på byggandet! Bostadsbyggandet måste snabbt komma i gång igen och öka.

Satsa på den energiindustri vi har, minska oljeberoendet!

Många jobb som annars skulle vara hotade räddas på det sättet. Men detta är endast en begränsad del av effekterna. På sikt är naturligtvis det viktiga att ha ett fast underlag för den svenska industrins framtidsplanering. En viktig del i denna planering är att det kommer att finnas energi, och till rimliga priser. Det finns en rad tunga industrier av stor betydelse för vårt land där energikostnaderna betyder lika mycket som eller mera än arbetskostnaderna. Men det är alltid lönekostnaderna den borgerliga regeringen skäller på.

Satsa på investeringar i de statliga affärsverken! Det ger jobb, t. ex. inom verkstadsindustrin, stålindustrin men också inom varvsindustrin. Varför inte passa på att utnyttja de resurser som finns i vårt land? Jag antar att regeringen inte tycker det är bättre att människor går arbetslösa.

Den tekniska utvecklingen är avgörande för vår industris konkurrenskraft. Därför bör det tekniska forskningsarbetet stödjas.

I många fall har den tekniska utvecklingen stimulerats av ett nära samarbete mellan statliga myndigheter och forskare inom industrin. Man kan säga att staten "beställde" nya tekniska produkter som utvecklades och producerades av industriföretagen. Inom energiområdet var det t. ex. ett samarbete mellan vattenfallsverket och ASEA som ledde fram till ett högt utvecklat kraftöverföringssystem med transformatorer, turbiner och annan tung utrustning, som också fått stora framgångar på exportmarknaden. Inom teleområdet har kontakter mellan televerket och L M Ericsson gjort det möjligt att utveckla telesystem som gett oss dels hög telefontäthet och rimliga teletaxor i landet, dels en för hela vår samhällsekonomi mycket betydelsefull export av t. ex. telefonväxlar.

På liknande sätt finns det andra områden inom den gemensamma sektorn som har behov av nya högt utvecklade tekniska produkter. Samtidigt med detta finns det bland forskare, både i industrin och vid högskolorna, ett stort kunnande och en vilja att utveckla ny och bättre teknik. Detta bör vi enligt

socialdemokratins mening ta fasta på.

Genom samarbete mellan samhällets organ – statliga och kommunala – och representanter för industri och forskning kan den offentliga sektorns behov kopplas samman med tänkbara tekniska utvecklingsvägar så att nya produkter kan utvecklas – produkter som både fyller viktiga inhemska behov och kan stärka vår exportmarknad. Detta gäller t. ex. sjukvårdsområdet; där vi har duktiga forskare i medicinsk teknik och där landstingen fungerar som beställare av ny teknik. Genom en samordning av landstingens framtida beställningar skulle utvecklingen av ny teknik kunna stimuleras. Vi föreslår på socialdemokratiskt håll att ett utvecklingsbolag för medicinsk teknik inrättas med staten och landstingen som ägare. Avsikten är således att nya produkter skall utvecklas som både kan användas i vår egen sjukvård och föras ut på export.

På liknande sätt föreslår vi ett utvecklingsbolag för utveckling av kollektiva transportsystem där i vissa fall också primärkommunerna är intressenter. Att ta fram bättre system för kollektiva transporter är ett viktigt behov för många svenska tätorter och dessutom ett internationellt behov.

Ett tredje utvecklingsbolag föreslås för utveckling av hjälpmedel i utbildningen där ett växande behov kan förutses, både i Sverige och internationellt.

Socialdemokratin återkommer med förslaget om inrättande av en strukturfond. Den skulle, om den kom till stånd, bli ett viktigt instrument för att möjliggöra företagens investeringar. Från flera håll, bl. a. från fackföreningsrörelsen, har förslaget om en strukturfond välkomnats. Men de borgerliga – inte minst industriministern personligen – har förlöjligt strukturfonden. Därmed förlöjligar han och de borgerliga också de ansträngningar som görs för att komma till rätta med vårt lands näringspolitiska och ekonomiska problem.

Socialdemokratin har valt en annan väg. Tillsammans med löntagarorganisationerna vill vi visa att det finns underlag för en aktiv och framtidsinriktad näringspolitik. Men då måste det till gemensamma ansträngningar – från de anställda, från företagsledningarna och från samhället.

Mot den bakgrunden, herr talman, beklagar socialdemokratin den snäva och passiva roll som Sveriges nuvarande regering har när det gäller näringspolitiken. Vi ser med oro på det förhållandet, att det ingenstans i det borgerliga budgetförslaget görs några satsningar på framtiden.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Årets budgetproposition genomsyras av lättnader för kapitalisterna och en svängremspolitik mot lönearbetarna. Framtiden kommer att än mer präglas av svängremspolitik för den arbetande delen av befolkningen. Den politiken har som ledstjärna att den ekonomiska krisen skall drabba de sämst ställda i samhället. Barnfamiljer, pensionärer och handikappade kommer att få en ännu värre ekonomisk situation att uthärda. De lågavlönade och de i mellanläget skall arbeta ihop nya profiter för privatkapitalet – detta samtidigt som levnadsstandarden sänks för den största delen av

befolkningen.

Den ekonomiska kris som vi tillsammans med övriga delar av den kapitalistiska världen upplever är en kris som kapitalismen inte kan värja sig emot. Den är ett ständigt återkommande inslag i en icke planerad ekonomi. Skillnaden mellan denna och tidigare kriser är att vi samtidigt med arbetslöshet och minskad produktion drabbas av en rekordhög inflation. 1977 uppgick prisstegringarna i det allmänna konsumentledet enligt SPK till 13 %. Dagligvarupriserna ökade med ungefär 17 %. Det innebär en rekordartad ökning, men det är sannerligen inget smickrande rekord.

De som drabbas värst är de som måste låta hela eller nära nog hela sin inkomst gå till livsförnödenheter. De med de högsta lönerna eller kupongklipparna kan som vanligt sko sig på andras bekostnad. De som äger stora fasta egendomar t. o. m. vinner på inflationen. Sådan är kapitalismen och den borgerliga regeringens politik.

Socialdemokraternas politik liksom den s. k. skuggbudget som de nu lagt fram syftar bara till att lindra verkningarna av kriserna. Att söka lösningar eller att ta krafttag mot krisernas orsaker, kapitalismen, är främmande för den politik som SAP-ledningen står för. Förra finansministern sade för en hel del år sedan att det som är bra för företagen är bra för folket. Den vägen var den socialdemokratiska, och på samma breda väg fortsätter borgarna. I båda fallen stärks det privata ägandet till produktionsmedlen. I båda fallen koncentreras makten till ett fåtal händer, till storfinansens händer, där en samhällelig hänsyn endast tas om det visar sig nödvändigt att få ut ännu mer profit.

Det är om dessa ekonomiska framtidsutsikter som arbetarklassen måste ta strid. Det är mot denna utveckling som en samlad arbetarrörelse måste kämpa med radikala åtgärder. Att störta den kapitalistiska ordningen måste vara målet. Att skapa en socialistisk planekonomi, som bygger på folkflertalets intressen i stället för på fåtalets, att skapa en krisfri ekonomi utan inflation och stagnation, att bygga ett samhälle där allas rätt till ett meningsfullt arbete kan garanteras – det är detta kampen gäller.

Det är i denna situation av inflation och kriser som nya avtal skall manglas fram på arbetsmarknaden. Budgetminister Ingemar Mundebo sade tidigare i dag att regeringens skattepolitik var ägnad att, som han uttryckte det, underlätta avtalsrörelsen. Men denna skattepolitik är vansinnig, vilket jag kommer till längre fram, och vpk:s krav om allmänt pris- och hyresstopp hade i stället verkligen kunnat tjäna som underlag för förhandlingarna. Först därigenom hade prisutvecklingen kunnat stoppas och löneförhandlingarna givits en plattform att förhandla ifrån, en plattform där lönekampen lättare hade kunnat föras som en kamp direkt mellan kapital och arbete. Nu är så inte fallet, och resultatet får visa sig. Klart är att de reallönesänkningar som lönearbetarna åsamkats inte accepteras ute på arbetsplatserna.

I dagens Sverige slås allt fler människor ut ur produktionen. Allt fler yngre människor drabbas av arbetslöshet. Handikappade får inga jobb. 2 000 ungdomar förtidspensioneras varje år på grund s. k. handikapp, ungdomar som i stället skulle kunna arbeta om bara jobben anpassades för dem.

Utslagningen får helt förödande effekter. Det gäller för dem som aldrig

kommer in på arbetsmarknaden lika väl som för dem som av olika skäl utsorteras i produktiv ålder. Den utslagne berövas självkänslan, den självkänsla som sociala kontakter, arbetsgemenskap, möjligheten till facklig och politisk verksamhet ger – kontakter som är förknippade med ett deltagande i arbetslivet.

Arbetsplatserna anpassas inte efter människan. Profitjakten inriktar sig i stället på att anpassa människan efter arbetsplatsen. Dåliga arbetsmiljöer och utslagning är den viktigaste orsaken till den registrerade sjukligheten. Svenska arbetsgivareföreningens kampanj mot arbetarklassen, där man påstår att de svenska arbetarna är lata och hellre sjukskriver sig än jobbar, är en hetskampanj som riktar sin udd mot arbetarna för att därigenom skyla över undermåliga arbetsmiljöer och den press som utövas.

Mot denna utslagningspolitik som storfinans och regering bedriver ställer vi kommunisterna vår politik. Våra förslag har till uppgift att ta ifrån kapitalisterna möjligheterna att fortsätta styrandet med den för alla arbetare så förhatliga § 32. Den papperstiger som medbestämmandelagen utgör är inget egentligt hot mot arbetarköparnas makt i företagen och därigenom makt över den svenska ekonomin. Medbestämmandelagen betecknades av dåvarande statsministern Olof Palme vid dess offentliggörande som "den största demokratireformen sedan allmänna rösträttens införande". Man kan inte ha stora krav på demokratireformer när man faller sådana yttranden.

Vpk har föreslagit att fackföreningarna skall ha avgörande bestämmanderätt över företagens agerande. Företagen skall inte få avskeda på grund av arbetsbrist utan att andra jobb ordnats. De skall inte få lägga ner företag och industrier och därmed göra mängder av arbetare arbetslösa. De skall inte få bestämma hur arbetsplatserna skall se ut, så att tusentals arbetare varje år skadas allvarligt eller hundratals dödas på grund av farliga arbetsmiljöer. De skall inte få bestämma vilka som skall utföra arbeten, så att 2 000 unga människor varje år tvingas till pension på grund av s. k. handikapp. Dessa ungdomar har liksom alla andra ungdomar och alla andra arbetare och tjänstemän rätt till ett meningsfullt jobb. Det är bara på det viset att de s. k. fria marknadskrafterna, dvs. kapitalägarna, inte anser de handikappade lönsamma. Det är på det sättet som det kapitalistiska systemet sorterar ut människor från den gemenskap och självkänsla som ett deltagande i arbetslivet ger.

Vi har föreslagit att de fackliga organisationerna skall ges lagstadgad rätt att lägga in veto mot företagsnedläggningar, mot nedskärningar i produktionen, mot permitteringar och anställningsstopp. Anställningsstopp är inget annat än en nedskärning av arbetstillfällena. Vpk har också föreslagit omfattande åtgärder för att garantera alla människors rätt till ett jobb. Vi kräver att företagen görs skyldiga att anpassa arbetsplatserna efter människorna. Det innebär också att de åläggs att vidta de åtgärder som behövs för att handikappade skall kunna delta helt och fullt i arbetslivet och dess gemenskap. Demokratiska rättigheter på jobbet för de anställda måste införas. Strejkrätt, vetorätt för facket, rätt till politisk verksamhet på jobbet är några av kraven.

När det gäller arbetsmiljön fordras andra åtgärder än de som beslutades om i höstas. Makten och bestämmanderätten över arbetsplatsernas utseende får inte ligga hos dem som tjänar på att hålla kostnaderna för arbetsmiljön nere. Låt mig kort redogöra för hur det fungerar i dessa frågor. Jag skall ge ett exempel som får stå som ett monument över den arbetarskyddslagstiftning vi har och även över den arbetsmiljölag som kommer att gälla.

I början av november ägde en besiktning rum av en rent livsfarlig passage till en arbetsplats. Vid vissa obestämda tidpunkter på dygnet spärras denna passage av en stor stålskiva, som styrs av hydraulik. En människa som passerar vid denna tidpunkt kommer att klämmas mot en trappa och därigenom erhålla kanske livshotande skador. Genom besiktningen ålades företaget i fråga att senast i slutet av december rapportera till yrkesinspektionen om vidtagna eller planerade åtgärder. För några dagar sedan – alltså tre månader efteråt – besiktigade jag den här passagen och fann att inte några som helst åtgärder vidtagits. Inte ens en skylt hade uppsatts för att varna om denna livsfarliga passage. Så fungerar det i verkligheten med nuvarande system. Fackets maktlöshet gör sig gällande dagligen på det här sättet.

I valrörelsen 1976 kunde vi på affischer från moderaterna läsa: Är du trött på skattechöjningar, rösta då på Gösta Bohman – eller kanske det stod moderaterna. Vad händer då i fråga om skattesänkningar sedan moderaterna tagit plats i regeringen? Jo, arbetsgivaravgifterna sänks, annonskatten sänks, inkomstskatten på de högsta lönerna sänks mest och realisationsvinst- och aktiefondsbeskattningen mildras. Detta är åtgärder som gynnar de redan besuttna. Men vad händer mer? Jo, momsen höjs, kommunalskatterna höjs, el-, vatten- och gastaxor höjs, livsmedelssubventionerna minskas så att matpriserna höjs, bensinskatten kommer att höjas och andra punktskatter har höjts. Till detta får man också lägga de stora pris- och hyreshöjningarna. Allt som regeringen på det här området har föreslagit eller beslutat medför lättnader för kapitalstarka personer och svåra och kända kostnadshöjningar för låg- och mellaninkomstskikten, för barnfamiljerna och för pensionärerna.

Låt oss titta litet på skatteutvecklingen under åren.

De skatter som slår orättvist – moms och kommunalskatter – har ökat hela tiden medan den progressiva statsskatten har minskat i betydelse. De besuttna tjänar på denna utveckling. De rika blir rikare och de fattiga fattigare. Den genomsnittliga kommunala utdebiteringen ligger nu strax under 29 kr. På 18 år har en fördubbling ägt rum, och under 1970-talet har debiteringen ökat med 9 kr.

Sedan omsen eller momsen infördes år 1960 har den nu hamnat på en nivå som innebär ytterligare ungefär 20 kr. extra för mat och andra varor generellt sett. Budgetåret 1976/77 utgjorde momsen 22,8 % av de totala skatteintäkterna för staten. För budgetåret 1978/79, alltså efter två års borgerlig regering, beräknas momsen utgöra 30,1 % av statens totala skatteinkomster.

Bolags-, förmögenhets-, arvs- och gåvoskatterna har minskat i betydelse från 16,5 % av samhällets skatteinkomster år 1950 till 3,5 % år 1977.

Nu är det inte bara den borgerliga regeringen som kan lastas för alla dessa

skatteändringar. Grunden får den gamla regeringen stå för, men de senaste två åren har det ägt rum en än mer markant övervältring av skattebördorna på de lönarbetande. Detta har skett trots vallöften riktade till hela svenska folket. I vart fall framgick det inte av valaffischerna att det bara var till kapitalister och höginkomsttagare som moderaterna vände sig. Centern och folkpartiet tog inte alls fram skatterna i valet, men de får nu klä skott för moderaternas linje. Och det gör de gladlynt tillsammans med storfinansen. Vpk har vid flera tillfällen påvisat orättvisorna i skattesystemet och i konsekvens med detta också lagt ändringsförslag.

Våra ändringsförslag går stick i stäv med de nuvarande orättvisorna: bort med momsen, i första hand momsen på mat, och skärpning av bolags-, arvs- och gåvoskatterna samt skatterna på de stora förmögenheterna. Vi har lagt förslag om en progressiv statskommunal enhetsskatt som innebär att de nu höga proportionella kommunalskatterna minskas radikalt genom överförande av de stora kommunala utgifterna för barnstugeverksamheten, kollektivtrafiken, skolorna och hälso- och sjukvården till statssidan. Detta skulle också medföra att den kommunala servicen kunde bli likvärdig i hela landet och också kosta ungefär lika mycket.

Vi har också begärt en utredning i syfte att genomföra produktions-skatter. I stället för de nuvarande arbetsgivaravgifterna, som beräknas på lönerna, skulle man införa produktions-skatter, som beräknas efter omsättning, energi- och råvarukonsumtion. Det skulle bli en rättvisare skatteform, som inte skulle medföra att de arbetskraftsintensiva branscherna drabbades hårdare än den högautomatiserade industrin.

Slopande av indexregleringen är också vårt krav. Vi kan inte acceptera skatteformer som i sin praktisering drabbar de sämst ställda.

Jag ser att tiden är slut, och jag har ingen Värmlandshistoria att dra. Jag får väl sluta med att säga att detta var några punkter i vpk:s politik – en politik som syftar till att på sikt vält det kapitalistiska systemet över ända och införa en krisfri socialistisk planekonomi.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Det svenska försvaret är ett av instrumenten i vår säkerhetspolitik. Varje debatt om vår försvarspolitik bör därför utgå från de politiska och militära realiteterna i vår omvärld. Vårt försvar kan ju aldrig motiveras med arbetsmarknadspolitiska, industripolitiska eller lokaliseringspolitiska skäl. Utan denna säkerhetspolitiska bakgrund blir varje diskussion om försvarsramens storlek eller om olika vapensystem hängande i luften.

Det är snart ett år sedan riksdagen fattade det försvarsbeslut som bestämmer inriktningen för den innevarande femårsperioden. Jag konstaterar att de säkerhetspolitiska bedömningar som gjordes inför detta beslut alltså äger giltighet.

Man kan konstatera att krigsriskens minskat under efterkrigstiden och att spänningen mellan de båda maktblocken avtagit. Men denna avspänning har inte resulterat i någon motsvarande militär nedtrappning. Aldrig förr har under fredstid så stora och så väl beväpnade militära styrkor stått mot

varandra i Europa. En ständig modernisering pågår. Trots att det såväl i öst som i väst finns angelägna samhällsproblem som väntar på sin lösning lägger staterna ned stora summor på militär upprustning och militär beredskap. Det är tragiskt att mänskligheten inte kunnat finna andra vägar att skapa säkerhet än genom att ständigt förstärka den militära arsenalen. De ansträngningar som görs av Sverige och andra nationer att uppnå överenskommelser om begränsning av rustningar och internationella förbud mot särskilt grymma vapen måste därför fortsätta med stor kraft.

Vår konsekventa säkerhetspolitik har stor betydelse när det gäller att upprätthålla freden i vår del av världen. Sveriges roll i den nordiska balansen är att genom en konsekvent alliansfri politik, som syftar till neutralitet i krig, hindra en stormaktskonfrontation i Norden. För detta ändamål måste våra försvarsansträngningar framstå som trovärdiga. Vi måste ha ett försvar som är tillräckligt starkt att avskräcka från anfall. Det är därigenom vårt försvar blir fredsbevarande.

Av årets budgetproposition framgår vilka problem försvarsplaneringen står inför. Den snabba ökningen av löner, underhållskostnader och hyror har börjat urholka den del av planeringsutrymmet som var avsett för förnyelse av materiel. I den nya femåriga programplanen har det avsatts 1,5 miljarder kronor mindre för materiel än i den tidigare plan som var aktuell när 1977 års försvarsbeslut fattades.

Den andel av försvarsanslaget som går till ledning och förbandsverksamhet – alltså till försvarets fredsadministration – ökar oroande. Detta talar för fortsatta rationaliseringsåtgärder. Regeringen har lagt fram propositioner som syftar till detta. Bl. a. berörs arméns fredsorganisation och de centrala staberna.

Socialdemokraterna vill nu minska försvarsanslaget jämfört med regeringens budgetproposition med ca 363 milj. kr. för nästa budgetår. Därtill kommer förslag om höjning av utryckningsbidraget för värnpliktiga under grundutbildning med 500 kr., vilket grovt räknat innebär en ytterligare minskning av det ekonomiska utrymmet med ca 25 milj. kr., eftersom man samtidigt menar att alla ökade värnpliktsförmåner skall belasta försvarets utgiftsram.

Däremot talar partimotionen inte om hur man avsett att denna prutning skall ske.

I förra årets debatt i anslutning till försvarsbeslutet gjorde min socialdemokratiske riksdagskollega Olle Göransson en fin pedagogisk insats, som tyvärr inte fick den allmänna uppmärksamhet som den förtjänade. Även då föreslog nämligen det socialdemokratiska partiet en prutning av samma storleksordning. Olle Göransson yttrade sig i en annan fråga, nämligen om flygplansprojektet B3LA. För att få plats med en utveckling av flygplanet inom den då diskuterade försvarsramen hade det behövts en minskning av anslaget till armén och marinen med ett belopp som motsvarade den socialdemokratiska prutningen. Olle Göransson förklarade på ett pedagogiskt mycket klart och åskådligt sätt att praktiskt taget samtliga materielprojekt inom armén och marinen hade fått stoppas, om en sådan prutning gått igenom.

I år återkommer socialdemokraterna med prutningskrav av minst samma omfattning. Jag skall försöka redogöra för vilka konsekvenser det skulle få.

Armén befinner sig f. n. i något som kan betecknas som en likviditetskris. Jag har tillsatt en utredningsman för att snabbt närmare undersöka orsakerna till den "överplanering" som tydligen skett i vissa instanser. Läget är f. n. sådant att betydande likviditetsproblem kan förutses även för det kommande budgetåret.

Även marinens likviditet är mycket ansträngd. I praktiken råder f. n. stopp för nybeställningar.

För flygvapnets del är situationen bättre. Men även där blir det fria utrymmet snabbt intecknat av beställningarna av andra omgången av Jaktviggen.

Även under byggnadsanslagen kännetecknas läget av att större delen av betalningsmedlen går åt för att betala redan beställda och pågående projekt – beställda eller igångsatta av den socialdemokratiska regeringen, som t. ex. investeringarna i Enköping och Arvidsjaur.

Av försvarets utgiftsram utgör nästan 4 miljarder kronor lönekostnader. I budgetarbetet har förutsetts en fortsatt personalminskning i en takt som knappast bedöms vara möjlig med hänsyn till anställningstryggheten. De beräknade lönekostnaderna kan därför inte reduceras.

Kostnaderna för grundutbildning av värnpliktiga kan med hänsyn till den allmänna värnpliktens utformning betraktas som bundna. Omfattningen av mobiliseringsberedskapen och utbildningen av anställda har pressats ner så långt som det är rimligt. Även repetitionsutbildningen har begränsats så långt det går. Under nästa budgetår inställs sålunda en tredjedel av arméns repetitionsutbildning.

Av hela försvarsanslaget för nästa budgetår är faktiskt endast ca 300 milj. kr. att betrakta som rörliga kostnader. En reducering i den storleksordningen skulle innebära stopp för alla nybeställningar och ett totalt inställande av repetitionsutbildningen.

Men socialdemokraterna avser här att göra en ännu större prutning. Jag kan inte se annat än att den måste resultera i snabba friställningar av fast anställd personal eller avbeställning av materiel. Personligen skulle jag finna en sådan situation djupt olustig.

I socialdemokraternas partimotion om försvarspolitiken sägs också att man måste göra "medvetna ansträngningar att hålla våra egna försvarskostnader under kontroll" för att en svensk politik för nedrustning och kamp mot nya förstörelsevapen skall verka trovärdig. Jag vill något kommentera denna knytning.

Enligt min mening finns det ingen motsättning mellan vår försvarspolitik och vårt arbete för internationell nedrustning. Båda utgör delar av vår neutralitetspolitik. Självfallet är våra möjligheter att bevara frihet och oberoende störst i en fredlig värld utan oro och konflikter. Vårt arbete i internationella sammanhang måste därför energiskt riktas in mot att undanröja orsakerna till misstro och konflikter. Men våra åtgärder här

hemma får inte samtidigt leda till att misstro och konflikter kan uppstå i vår omgivning.

Jag är övertygad om att om vi skulle minska vårt försvars styrka i betydande grad, så skulle vi skapa oro och undergräva den stabilitet som råder i vår del av Europa. I denna mening är vårt försvar fredsbevarande i dag.

Vårt försvar är alltså en viktig tillgång när det gäller vår neutralitetspolitikens trovärdighet.

Min grundsyn i detta avseende överensstämmer helt med den som Olof Palme gav uttryck för i tidningen Vi i mars 1976, då han som svar på en insändare bl. a. anförde:

”Du ser en motsättning mellan det faktum att vi har ett relativt starkt försvar och vårt internationella fredsarbete. För mig är det två sidor av samma politik. Om vi i dagens läge valde att isolerat avrusta skulle vi skapa oro och undergräva den stabilitet som råder i norra Europa. Det skulle innebära ett hot mot den avspänning i Europa som i sin tur är en förutsättning för nedrustningsarbetet.”

Det är med oro jag registrerar att socialdemokraternas motion tyder på att man tycks vara på väg att överge något av denna grundsyn, som vi varit överens om tidigare.

Vår trovärdighet i nedrustningsfrågor och framför allt våra möjligheter att påverka utvecklingen på detta fält ökas inte av det som föreslås från socialdemokratiskt håll.

Emellertid – i vår tillsätts en försvarskommitté som skall granska underlaget till nästa stora försvarsbeslut som skall fattas 1982. Jag hoppas att det skall bli möjligt att i kommittén resonera sig fram till en enighet i de grundläggande säkerhetspolitiska frågorna utan onödiga publikfriande utspel. Vi har ett stort ansvar att axla på detta område – inte bara för vår egen fred och frihet utan för vår del i ett större internationellt sammanhang.

Ingen part har något att vinna på ryckighet i svensk försvars- och säkerhetspolitik. Vi får inte heller glömma att vid sidan av vår uppgift att skydda vårt eget lands oberoende har vi också en ansvarsfull roll i det internationella säkerhetsspelet.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Att jag inte så mycket kommer att bemöta försvarsministerns anförande innebär inte att jag delar hans uppfattning på kontroversiella punkter. Det beror inte heller på sidovördrag, utan det beror på att jag har andra utgångspunkter. Diskutera får vi göra sedan, om försvarsministern vill.

För 15 år sedan höll en ny ledamot sitt jungfrutal i första kammaren. Jag minns det så bra att jag inte skulle ha behövt ta fram protokollet för att kunna citera dess andemening men jag har gjort det för säkerhets skull. Talet handlade om kärnvapenkontroll och nedrustning. Det hölls i utrikesdebatten och hade internationell inriktning.

”Men”, sade talaren, ”det är en allmänna sak och för svenska riksdagen viktigare sak, som jag också ville dra fram. En nedrustningskonferens

Nr 69

**Onsdagen den
1 februari 1978**

*Allmänpolitisk
debatt*

inträder ju i ett för oss aktivt förhandlingsskede först den dag det gäller våra egna intressen ---

Vi måste då kunna tänka och rådslå samtidigt efter två linjer: både stärka vårt eget försvar som tillbörligt är och samtidigt realistiskt bedöma vilka verkningar nedrustningsåtgärder i andra länder kan få. Vi kan inte upprusta i sak på det ena hållet och nedrusta i ord på det andra. Försvarspolitiken och nedrustningspolitiken måste då gå helt i hand i hand."

Den som sade detta i sitt jungfrutal 1963 var Alva Myrdal. Hon påpekade faktiskt också – tydligen vid sidan av manuskriptet, för det står inte i protokollet – att det innebär ett dilemma att "stärka vårt eget försvar som tillbörligt är", som hon uttryckte det, samtidigt som vi talar för nedrustning.

Världen är dock som den är och vårt land ligger där det ligger.

Naturligtvis vore det fel att för mycket hölja den egna politiken i idealitetens skimmer – vi driver självfallet främst neutralitetspolitik i vårt eget intresse – men det är samtidigt ändå så, att den svenska neutralitetspolitiken, stödd av vår försvarspolitik, är en av fredskrafterna i Europa. Den bidrar till stabilitet längs en gräns där eljest alltför många stormaktsvapen är resta mot varandra.

Vårt neutralitetsförsvar är, som det formats under socialdemokratisk ledning, klart defensivt. Det är, och kan än mera bli, ett folkförsvar. Hjalmar Branting har uttryckt det så, att "Partiet måste sträva till ett folk i vapen, en härordning oduglig till anfall, utåt, liksom inåt, men desto starkare till försvar, en armé, burens upp av äkta medborgaranda, men också utrustad efter militärteknikens krav så långt våra tillgångar medgiva och med tillräcklig övning att varje man är väl förtrogen med sitt vapen."

I dagens värld är inte ett försvar bara en fråga om män i uniform och vapen. De civila faktorerna är minst lika viktiga. Avvägningen är en grannliga uppgift.

Vad som är offensivt och defensivt är inte oomstritt. I den internationella debatten har t. o. m. röster höjts för att skyddsrumbyggnad bör ses som offensiv åtgärd då det medger andraslagsförmåga.

Ingen kan dock se vårt befolkningsskydd och vår försörjningsberedskap som hot mot någon. Och inte heller kan vårt avvärjningsinriktade och neutralitetsvaktande värnpliktsförsvar ses som ett hot mot andras fred och säkerhet.

Men vi får ändå inte glömma bort att motivera varför vi har ett försvar. Dess kostnader får inte ohämmat skjuta i höjden. De sociala motiven för detta är givna och även de moraliska. Vi får då se till att vi inte i de internationella sammanhangen kan bli beskyllda för att "upprusta i sak på det ena hållet och nedrusta i ord på det andra".

Vi har försökt ange målen i två partimotioner till årets riksdag. Den ena har utarbetats av socialdemokraterna i försvarsutskottet och den andra av utrikesutskottets s-grupp. Den sistnämnda tar sikte på vårt agerande i internationella organ. Den förstnämnda drar konsekvenser för vårt försvar.

Att inte dessa motioners bakgrundsteckning, som bygger på samma faktaunderlag, är någon uppbygglig läsning, är inte vårt fel.

Kapprustning och nöd gör det enligt vår mening nödvändigt att än mer kraftfullt än tidigare ta itu med att formulera en politik för långtgående nedrustning i världen, så att de väldiga resurser som nu används för rustningar i stället kan utnyttjas för att möta angelägna samhällsbehov och för ett utvecklingsarbete i världsfredens tjänst. Kalla det gärna en ny ekonomisk världsordning.

Nu uppgår de militära utgifterna till 350 miljarder dollar, dvs. nästan 1 miljard per dag.

Även om det fortfarande är supermakterna som i absoluta tal spenderar mest på det militära försvaret, ökar den tredje världen stadigt sin andel av de totala kostnaderna: från 3 % för ca 20 år sedan till 15 % i dag.

Utvecklingen har varit och är särskilt skrämmande på kärnvapenområdet.

Den militära forskningen frambringar dessutom nya former av kärnvapen. Det senaste exemplet är den s. k. neutronbomben.

Men inte bara utvecklingen på kärnvapenområdet inger oro. Alla de människor som dödats efter det andra världskriget har dödats med s. k. konventionella vapen. Vapenhandeln har ökat kraftigt under de senaste åren. Vi har nu nått en punkt där intensifierade insatser måste göras för nedrustning.

Vilka konsekvenser måste vi då dra för vårt eget försvar? Det har en väktarroll, men ingen ser vårt land som ett primärt mål för angripare. Några svängningar i riktning mot upprustning av vårt militära försvar får det inte bli. Den kostnadsuppskrivning som den borgerliga majoriteten genomdrev i fjol bör få bli en parentes. B3LA må förbli den idé det är. Extravaganser på materielsidan får uteslutas.

Den allmänna värnplikten bör få förbli grunden för vår försvarsförmåga. Materielanskaffning och utbildning måste anpassas till den allmänna värnplikten. Teknik och produktionsförutsättningar möjliggör detta.

Den utbildning och de yrkeskunskaper som de värnpliktiga har fått i det civila samhället måste tas till vara så, att den militära utbildningstiden kan begränsas så mycket som möjligt. Demokratin måste utvecklas också inom försvaret och för de värnpliktiga.

Ändå blir inte heller det här något billigt försvar. De värnpliktiga måste utbildas och tas om hand på bästa sätt. En stor del av den personal som har att svara för detta befinner sig i lönegrupper, som i jämlikhetens namn kan göra anspråk på att få en större del av den gemensamma kakan. Vid förbandsreduceringar vore det asocialt att bortse från personalens krav på trygghet lika väl som från möjligheten till värnpliktsutbildning nära hemorten. Det har säkert varken regeringen eller den utredning på vilken den grundar sitt förslag till nedläggning av förbandsadministrationer gjort, men försvarsutskottet får verkligen vid besök på ort och ställe erfarat att de närmast berörda inte delar förslagsställarnas uppfattning om riktigheten i valet av nedläggningsobjekt.

Inför fjolårets långsiktiga försvarsbeslut hävdade vi socialdemokrater nödvändigheten av prioritering av utbildningen ute på förbanden. Därför var vi restriktivare än majoriteten vad det gällde centrala staber och myndigheter. Vi avhånades för detta. Nu har regeringen anslutit sig till den av oss förordade inriktningen, och det välkomnar vi. Men en så kraftig reduktion som föreslagits, utöver den som fredsorganisationsutredningen utgått från, måste förenas med en prövning av organisationens utformning och uppgifter från den nya utgångspunkten. Vi ifrågasätter om det i det här läget inte är ändamålsenligare att reducera uppgifter och samordna verksamhet så, att det räcker med en central myndighet för det militära försvaret. Det här får väl belysas ordentligt vid utskottsbehandlingen liksom det underliga argumentet att det behövs försvarsgrenar för debattens skull.

Så har vi frågan om lekmannainflytande i militärledningen. Jag har ett om än bräckligt hopp om att det finns så pass mycket av liberalt synsätt inom regeringspartiernas riksdagsgrupper att det skall gå att vinna flertal i riksdagen för lekmannastyrelse också för det militära försvaret.

Även om Eric Holmqvist som försvarsminister angav inriktning till ganska rejäla förbättringar av värnpliktsförmånerna har inte kraven helt uppfyllts i det avseendet. Vi inriktar närmast kampen på en höjning av utryckningsbidraget från 1 000 till 1 500 kr., på förbättrade resemöjligheter och på inflytande- och utbildningsfrågorna. Som tidigare framhåller vi värnplikten som en viktig garanti för att försvarsmakten blir föremål för folklig insyn, kontroll och påverkan.

Utrustnings- och utbildningsanordningar har moderniserats, men mycket återstår att förbättra. Det är här vi har vår stora möjlighet att med utnyttjande av modern teknik och långa serier få fram den utrustning ett svenskt folkförsvar behöver till överkomlig kostnad.

Det var under det kalla krigets och krigsfruktans år som försvaret blev stort och dyrt, men senare har vi socialdemokrater hållit igen i det försvarspolitiska vardagsarbetet. Några av resultaten kanske det kan vara av intresse för riksdagen att få ta del av.

Från slutet av 1950-talet fram till i dag har försvarets andel av BNP minskat från ca 5 % till mindre än 4 %. Vid slutet av 1950-talet tog försvaret ca 20 % av statens budget men i dag ca 10 %.

Vid samma tidpunkt fullgjordes ca 20 miljoner tjänstgöringsdagar årligen i militärutbildningen. I dag fullgör våra värnpliktiga ca 16 miljoner tjänstgöringsdagar.

Antalet fast anställda inom det militära försvaret har under de senaste fem åren minskat med närmare 3 000 till ca 46 000. I planeringen ingår en ytterligare minskning med mer än 2 700 för den kommande femårsperioden.

Den andel av anslagen till det militära försvaret som kunnat utnyttjas för utveckling och produktion av materiel har sjunkit från 40 % 1965 till 30 % 1975. Försvarsproduktionen i vid mening – fast anställda, värnpliktiga och försvarsindustrins personal – utgjorde 1958 4,5 % av den totala arbetskraften i landet. I dag utgör den mindre än 3,5 %.

För 15 år sedan räknade vårt flygvapen 50 divisioner stridsflygplan. När moderniseringen har fullföljts har detta antal minskat till under 20, och här finns det anledning frukta att låsning till nya dyrbara utvecklingsprojekt skulle tvinga ner antalet under behovsminimum.

Ännu vid slutet av 1960-talet räknades inom flottan drygt ett dussin tyngre fartygsenheter. Vid mitten av 1980-talet kommer alla att vara borta och ersatta med lättare fartyg.

Vi har ändå inget dåligt försvar. Det fyller sin uppgift, även om det inte längre intar en topplats i den militära världsligan. Tidigare talades det alltid om att Sverige där låg på fjärde plats, räknat per capita. 1974 hade vi sjunkit till nionde plats och befinner oss nu sannolikt ytterligare något steg längre ner på tabellen. Allt enligt internationell statistik.

Det finns olika skolor för hur ett framtida hot kan komma att se ut. Vissa hävdar att även vi har att räkna med att bli utsatta för ett totalt kärnvapenkrig, och mot ett sådant är "Fader vår" ett lika gott skydd som det försvar vi kan sätta upp. Jag tror mig ha lyssnat tillräckligt uppmärksamt till både utländska och svenska röster i debatter för att med ledning därav kunna tänka mig lägen där ett måttligt och rätt uppbyggt svenskt försvar kan vara ett tillräckligt skydd. Ett primärt anfallsmål är vi inte. Enbart förstörelse är inte till nytta för någon utan innebär bara att angriparen får ett enat folks fientlighet emot sig. Geografiskt ligger vi bra till. I norr och väster fjäll och tassemarker, i söder och öster öppen sjö. De lättillgängliga infarterna är ganska få och kan försvaras.

En begränsning av försvarsutgifterna – samtidigt som en inriktning sker mot nya tillämpningar – behöver inte leda till försämringar av den försvarsförmåga vi kan sätta på fötter i en krissituation i vår del av världen. Förändringar inom det militära försvaret kan leda till en rad plusfaktorer som höjer effekten. Det blir under de närmaste åren nödvändigt att ta bestämda steg i en sådan riktning.

En sak vet vi av färsk erfarenhet, och det är att de icke militära delarna av totalförsvaret måste få sitt. Där står vi socialdemokrater inte för nedrustning. Tvärtom höjdes anslagen till civilt försvar och ekonomisk beredskap när vi lämnade vår reservation till försvarsutredningen.

När det gäller det ekonomiska försvaret i stort har den borgerliga regeringen visat prov på en slapphet som uppriktigt har förvånat mig. Jag har i min oskuld trott att man menat något mera än att slå vakt om en yrkesgrupp, när man talat för total försörjning med jordbruksprodukter. Men när jag nu ser att man inte ens är villig att otvetydigt slå vakt om tredjedelen, när det gäller försörjningen med kläder och skor, är jag i förstone frestad att utbrista "klippa du som brast för mig", men så förstår jag att det här är bara ännu ett incitament till kamp för att ge landet en regering som har ett annat grepp på såväl yttre som inre trygghetsfaktorer.

Frågan har förgreningar till hela näringspolitiken och till samhällspolitiken över huvud taget.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar genomför sedan många år mätningar av attityder och inställning till svensk försvarspolitik men också

till samhället i övrigt. Den senaste undersökningen visar en sjunkande försvarsvilja och ett minskat förtroende för samhället som sådant. De resultat som denna undersökning visar styrker den uppfattning som vi redovisat i försvarspolitiska motioner. Vi har skrivit: "Viljan till försvar är starkt förankrad i det svenska folket. Men denna vilja är självfallet beroende av i vilken utsträckning medborgarna känner gemenskap med samhället. Det är svårare att vinna uppslutning för försvaret om människorna känner otrygghet inför sina möjligheter att få arbete och sysselsättning. Brister samhället i kraven på omsorg om barnen och omvårdnad om de äldre, hjälper inte ökade militärutgifter för att höja värnkraften. Försvarsfrågan kan därför inte avskärmats till att vara en debatt om kostnader och vapensystem. Den hänger nära samman med insatser för medborgarnas välfärd – i syfte att undanröja sociala, ekonomiska och kulturella orättvisor och därmed klasskillnaderna i vårt samhälle."

Ingen kan påstå att det totalförsvar som vi vill slå vakt om är ett hot mot någons fred. Tvärtom neutraliserar det en gräns. Därför beklagar vi resultatet av psykoförsvarets undersökning och den bakomliggande orsaken.

Rättvisa är en förutsättning för fred. Därför är rättvisa en global fråga. Som Alva Myrdal så riktigt sade i sitt första riksdagstal 1963 måste försvarspolitiken och nedrustningspolitiken gå hand i hand.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Jag uttryckte ju vissa undringar inför läsningen av den socialdemokratiska partimotionen i försvarsfrågan, och jag hade faktiskt väntat mig att efter det att jag fått lyssna till den vanligtvis mycket omdömesgille Bengt Gustavsson skulle mina farhågor blir något reducerade. Men så inträffar detta, att Bengt Gustavsson står här i riksdagens talarstol och enligt min mening i fråga om försvarspolitiken uppträder som den verkliga sangvinikern i sin bedömning av Sverige som ett andrahandsmål vid en eventuell konflikt. Jag delar uppfattningen att Sverige sannolikt är ett andrahandsmål, men jag är icke beredd att ta så lätt på de problemen. Vi har nämligen en otäck omvärld med världens största militärbas 200 km från vår landgräns, och att då göra så sorglösa uttalanden som Bengt Gustavsson har gjort här tycker jag tyder på att man är styrd mera av politiska motiv än av det verkliga kunskapsunderlaget i säkerhetsfrågor.

Bengt Gustavsson säger att den svängning vi haft mot upprustning måste upphöra. Jag skulle vilja ställa frågan till herr Gustavsson: Vad är detta för snack egentligen? Herr Gustavsson talar om upprustning, när jag har redogjort för vilka konsekvenser av den nuvarande ekonomiska situationen det blir för det militära försvaret: att på en femårsperiod måste 1,5 miljarder kronor utgå ur materielplanerna och att vi tvingas reducera repetitionsutbildningen två år i rad.

Herr Gustavsson vill ju ha ett folk i vapen. Det vill jag också ha, men ett folk i vapen som är utbildat att handha vapen. Och jag måste tyvärr konstatera att vi kan i dag inte riktigt uppfylla de krav som svenska folket egentligen har anledning att ställa på oss som har det här ansvaret.

Vidare talar herr Gustavsson om vad som har hänt på försvarsområdet sedan 1950-talet och framåt, och det är en korrekt beskrivning han ger. Tyvärr är det så att den trenden fortsätter, och att då göra påståendet att den försvarspolitik som förs av den nuvarande regeringen skulle vara en upprustningspolitik, det är verkligen att vilseleda allmänheten.

Jag har tidigare sagt att jag erkänner att vår försvarsförmåga tyvärr nedgår på grund av den begränsade medelstildelning som vi har. Inte ens jag, trots att jag är politiskt ansvarig för försvaret, anser det vare sig politiskt möjligt eller politiskt klokt att gå ut och kräva alltför stora anslag till försvaret, för även jag tycker att det finns andra angelägna områden som konkurrerar. Men jag är icke beredd att gå så långt som Bengt Gustavsson tydligen är och göra en avvägning mellan barnomsorg och vård exklusivt mot försvaret. Avvägningen mellan olika ändamål måste vi politiker hela tiden göra, men att öronmärka försvarsanslag speciellt gentemot den sociala omvårdnaden tycker jag är att ta till taskspelarknep.

Jag vill inte i och för sig nämna något annat område, men det finns faktiskt områden inom samhällslivet som man i så fall närmare skulle kunna jämföra med försvaret än barnomsorgen. Jag beklagar här att vi får en snedvridning av debatten. Jag förstår att det kan bli på detta sätt i ett samhälle där man har oerhört stora sociala problem. Vi har sociala problem här i Sverige, men vi är i alla fall ett av de länder som väl lyckats allra bäst när det gäller att komma till rätta med dessa problem.

Av tidsskäl skall jag inte gå in på de olika delproblemen, för vi får tillfälle att diskutera dem här i kammaren när resp. propositioner behandlas. Men jag finner att Bengt Gustavsson är kritisk mot förbandsindragningar. Bengt Gustavsson står bakom en motion i vilken man – som jag tidigare redogjort för – kräver att hela det rörliga utrymmet under nästa budgetår skall bort. Vidare kräver man, såvitt jag förstår, totalt upphörande av repetitionsutbildningen inom armén samt indragning av materielbeställningar. Att göra på detta sätt och samtidigt kritisera att vi vidtar rationaliseringsåtgärder inom fredsorganisationen går inte ihop, Bengt Gustavsson.

Jag är tacksam för att vi har en försvarsdebatt, men jag vore mycket tacksamare om försvarsdebatten vore saklig.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sista som försvarsministern sade instämmer jag i, men efter försvarsministerns replik måste jag nog säga att det ankommer på statsrådet att se till att debatten blir saklig.

Efter mitt anförande beskylls jag av försvarsministern för att ha uppträtt sangviniskt och lättsinnigt. Jag skulle ha hemfallit till snack – jag vet inte vilket språk försvarsministern har tillägnat sig. Efter de starka markeringar som jag gjorde i mitt anförande rörande behovet av att bygga upp ett svenskt försvar hade jag väntat att försvarsministern skulle ha något positivt att säga om detta. Jag kan inte tolka försvarsministerns anförande på annat sätt än att han väntat sig ett annat anförande än det jag hållit och varit så fixerad av sin egen bild att han tagit upp en polemik mot något annat än det jag har

sagt.

Försvarsministern kan inte komma ifrån att det psykologiska försvaret har gjort en undersökning av försvarsviljan i vårt land, varvid det visat sig att försvarsviljan under det senaste året har försämrats. Det torde väl inte kunna vara någonting i vår omvärld som har föranlett detta. Man måste väl söka orsakerna här hemma, och själv har jag framfört vissa synpunkter på vad som möjligen kan ligga bakom.

Försvarsministern beskyllde mig för att med stora ord tala om upprustning, men vad jag har kritiserat är en svängning uppåt när det gäller försvarskostnaderna. Jag har ju gett svart på vitt beträffande utvecklingen inom försvaret under en rad år.

Försvarsministern sade att jag har varit så kritisk mot förbandsindragningarna. Jag har uttalat min förståelse för personalens och de värnpliktigas problem, men jag har inte tagit upp någon debatt på den punkten. Det är en fråga som vi håller på att diskutera i utskottet, varför vi väl kommer att få anledning att ta ställning senare. Jag ser att lampan i talarstolen blinkar. Jag skulle verkligen vilja ta upp en del av vad försvarsministern sade i sitt första anförande och hoppas att jag får tillfälle att återkomma.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Herr Gustavsson underströk mycket riktigt behovet av att bygga upp ett starkt försvar, men hans resonemang var detsamma som det som återfinns i den socialdemokratiska partimotionen, vilket innebär en reducering av anslaget för nästa budgetår med, för att vara exakt, 362,8 milj. kr.

Vidare var Bengt Gustavsson kritisk mot en svängning uppåt av försvarskostnaderna, som han uttryckte sig. Men jag vill understryka att det resonemanget icke går ihop. Inom den nuvarande ramen och trots "svängningen uppåt" av försvarskostnaderna – som jag i och för sig vill ifrågasätta – har vi inte ens kunnat inrymma modernisering av det antal infanteribrigader som exempelvis både Bengt Gustavsson och jag räknade med för ungefär ett år sedan. Att samtidigt tala för en reducering av försvarskostnaderna och säga att man skall bygga upp ett starkt försvar går bara inte ihop.

När det gäller frågan om svenska folkets inställning till försvaret, dvs. försvarsviljan, får vi tillfälle att föra en interpellationsdebatt här i kammaren om ett par dagar. Därför skall jag inte närmare gå in på detta. Jag utgår från att det inte finns några delade meningar mellan mig och Bengt Gustavsson på den punkten. Vi beklagar mycket att det har inträffat en viss nedgång i detta avseende, även om jag redan nu vill begagna tillfället att säga att man, om man gör motsvarande undersökningar inom andra sektorer av samhällets verksamhet, förmodligen inte skulle få ens så goda resultat. Men den trend som vi har på detta område är inte tillfredsställande, och det har vi anledning att observera.

Jag känner också för personalens problem och för de värnpliktssociala problemen. Men med 363 milj. kr. mindre att röra oss med inom försvaret nästa år blir våra möjligheter att klara av personalens utbildnings- och

omställningsproblem kraftigt reducerade. I annat fall måste nedskärningen gå ut över materielsidan, och då är det i stället anställningstryggheten för personalen i vissa industrier som blir reducerad. Man kommer inte förbi dessa problem. Man kan inte säga att det blir förbättrade förhållanden, om man inte också är beredd att ställa behövliga medel till förfogande.

Jag kan inte komma ifrån – och det intrycket tycker jag bekräftades ytterligare när Bengt Gustavsson talade den senaste gången – att Bengt Gustavsson på något sätt, som jag hoppas omedvetet, talar med två tungor. Å ena sidan ger han uttryck för en positiv inställning till att förstärka försvaret, å andra sidan stämmer inte det han förordar med detta.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår fullt väl att försvarsministern har besvärligheter att hushålla så att pengarna räcker till de uppgifter som riksdagen förra året beslutade att försvaret skall ha. Det kan inte vara lätt, med den inflationspolitik som har förts i det här landet under det senaste året. Det är svårt inom försvaret lika väl som på andra samhällsområden. Det beror också en hel del på vad man lägger pengarna på. Vi lade fram ett alternativt förslag, som innebar att påfrestningarna hade blivit mindre.

Vad gäller frågan om stridsplanet B3LA har regeringen nu äntligen tillsatt en utredning med allsidig representation. I den frågan har försvarsministern tidigare rejält sagt, att om vi skall ha B3LA måste det till nya pengar. Vi har hela tiden utgått från att det inte var realistiskt att kräva ett större anslag till försvaret än vad vi nu har gjort. Olle Göransson räknade i fjolårets försvarsdebatt ut att vissa negativa konsekvenser skulle uppstå, om man försökte klämma in B3LA inom den fastställda anslagsramen. Då sade försvarsministern helt rejält: Nej, vi skall ha pengar ovanpå ramen, om det skall bli tal om att utveckla detta projekt. Nu har det gjorts klart att det inte blir några nya pengar – regeringen lägger inte fram något förslag i den riktningen. Man har inte definitivt skrinlagt projektet, men man diskuterar såvitt jag förstår fortfarande om det skall vara möjligt att genomföra det inom den försvarsram som vi har.

Om det inte är på det sättet – jag såg att försvarsministern ruskade på huvudet – varför i alla milda makters namn håller ni då intressenterna på sträckbänken? Varför säger ni inte klart ut att det inte blir någon utveckling av B3LA? För det är tydligen det ni menar, om ni nu inte är beredda att höja försvarsanslagen utöver den vida kostnadsram ni har fått igenom här i riksdagen.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att vi skulle ha någon flygplansdebatt här, men eftersom Bengt Gustavsson har ställt frågan vill jag om också bara helt kort kommentera denna.

I mitt huvudanförande berörde jag konsekvenserna av B3LA. Skillnaden mellan den summa som upptogs i budgetpropositionen förra året och den som angivits i år – dvs. vårt bud å ena sidan och socialdemokraternas å andra

sidan – motsvarar den årliga utvecklingskostnaden för B3LA. Därför nämnde jag de konsekvenser som uppstod för arméns och marinens del.

Jag har tidigare sagt att om B3LA skall utvecklas, är detta inte möjligt att genomföra inom nuvarande försvarsram. Jag kan upprepa detta i dag. Om så sker, får vi en snedbalans mellan de tre försvarsgrenarna. Den nytillsatta flygindustrikommittén är alltså ingen ny B3LA-utredning, eftersom detta projekt är väl utrett. Jag kan t. o. m. säga att det är bättre utrett än något motsvarande projekt blivit utrett under efterkrigstiden.

Nej, vad vi skall utreda nu är konsekvenserna om vi inte utvecklar nytt flygplan. Man har tittat på frågan i andra utredningar, men vilken typ av flygindustri vi skall ha, hur den skall vara strukturerad och vad den skall kosta vet vi inte. Vi skall utreda om omställningen kan ske på ett sätt som gör det möjligt för företagen att överleva, om det är möjligt för oss i landet att ta till vara den tekniska kompetens som finns. Om en avveckling skall ske, måste vi se till att denna sker på ett för personalen anständigt sätt.

Kommittén har för några dagar sedan fått direktiv om att vara färdig med sitt arbete redan i oktober månad i år, och den står inför många svåra problem. Eftersom kommittén även skall titta på en del sidoproblem, förutsätter jag att det mer eller mindre blir fråga om ett heltidsgengagemang. Detta är en fråga som även från försvarspolitisk synpunkt är utomordentligt viktig. Det kan bli ett av våra stora industristrukturella problem. Om man kan ordna det så att utvecklingsarbetet kan leva vidare utan att det kostar mera pengar än som redan tidigare avsatts, anser jag att den åtgärd som regeringen nu vidtagit är klok och riktig.

Tredje vice talmannen anmälde att Bengt Gustavsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Vad jag kommer att säga har inget samband med försvarsfrågan – det är variation mellan de olika ämnena på den här talarlistan. Jag skall något beröra vårt konjunkturläge och möjligheterna till arbete och försörjning.

Alla västerländska stater, USA inberäknat, har ungefär likartad konjunktur: en avmattning och en markerad arbetslöshet. Förutom de västerländska staterna finns det i vår värld ytterligare två huvudgrupper. Den andra består av de kommunistiska enpartistaterna, där man inte precis har högsta rätten till arbete, utan arbetsplikt. Då blir bedömningen av arbetets utförande när det gäller eventuella konjunkturer en helt annan. Den tredje huvudgruppen består av s. k. tidigare u-länder som har arbetat sig upp en del men har mycket låg lönesättning, producerar mycket varor och försäljer dessa i den västerländska världen. På det sättet konkurrerar man i synnerhet med vår produktion. De länderna känner vi väl till: Sydkorea, Taiwan, Hongkong, Japan, Malaysia, Singapore m. fl.

Det har uppstått ett annat beaktansvärt problem, och det är att svenska varor inte längre är överlägsna i kvalitet. Andra länder, t. ex. u-länderna, gör

lika bra varor. Det svenska stålet är inte det bästa i världen längre. Man kan göra kläder med lika bra passform osv. osv.

Man frågar sig när man kastar blickarna mot framtiden: Är det att förvänta att det kan bli ännu fler konkurrensområden i vår värld? Jag tvekar inte att säga att faran finns. Faran finns naturligtvis att kommunistländerna kan komma att öka sin produktion och sin försäljning på Västeuropa till priser som ligger betydligt under dem vi kan konkurrera med. Det har t. o. m. diskuterats att man kunde tänka sig att kommunistländerna bildade bolag i väst och därigenom placerade ut mängder av varor.

Sedan frågar man sig: Hur går det med den afrikanska kontinenten? Kommer den kanske att bli lika svår i konkurrensen en gång som Fjärran Östern är i dag? Detta har gjort att vi har tvingats släppa den ena tillverkningsen efter den andra, fabriker har lagts ner, man har gjort strukturomvandlingar. Det är någonting som inte har skett bara under den här regeringens tid, utan det har börjat långt tidigare.

I stort sett verkar det inte vara så förfärligt stor skillnad på de slutliga lösningarna mellan oppositionen och den nuvarande regeringen, om man bortser från vad socialdemokraterna säger om sitt slutmål för socialismens genomförande. Men i huvudsak går kraftsamlingen ut på att mota den för de närmaste åren befarade arbetslösheten.

Socialdemokraterna vill ha den strukturfond de talade för under höstens riksdagsarbete, men man vet inte om den skulle medverka till en förbättring. Vi vet att Statsföretag går med ca 1 miljard i förlust, och vad skulle då en strukturfond kunna göra för underverk i t. ex. ASSI eller andra företag där pengarna skulle sättas in? En av de svåraste grenarna har naturligtvis varit stålindustrin. Där pågår nu med regeringens förslag en omstrukturering. Det känns naturligtvis smärtsamt för oss svenskar, som har varit så stolta över vår svenska ståltillverkning och har haft mycket god konkurrenskraft, när vi har funnit att andra länder kan sälja till så konkurrenskraftiga priser.

Nu har det tidigare i denna talarstol från oppositionssidan hävdats att man har en mycket stark framtidstro på sina olika projekt. Men det räcker ju inte med att bara tro på framtiden. Framtidstro hade man väl också för Stålverk 80, men det var ändå ingen som i slutomgången vågade garantera att det skulle gå bra för det företaget.

Den här neddragningen och strukturomvandlingen skapar naturligtvis friställningar på arbetsplatser och leder till stora arbetslöshetsproblem, som vi med alla medel måste försöka klara av. En av de svåraste branscherna är teko, dvs. textil- och beklädnadsfacket. Det verkar som om konkurrensen mot Sverige vore allra värst där. Procentuellt sett har väl de flesta av de förlorade arbetsplatserna gått förlorade inom just den branschen. Jag vet inte om det redan tidigare har sagts i den här debatten att vi under utskottsarbetet har fått klara belägg för att spännvidden i timlöner i olika länder är så stor att det nästan inte finns någon hjälp för vår tekoindustri – utom möjligen total kvotering. Beklädnadsarbetarnas förbunds ordförande har sagt – och det har också sagts från förbundet närstående håll, som man väl får förutsätta har lämnat riktiga uppgifter – att det råder så stora skillnader mellan timlönerna i

teko att man i Sverige har en timlön av 30 kr., medan man i England inte har mer än 8 kr. och i Hongkong bara 2 kr. Under sådana förhållanden kan man naturligtvis undra vilka möjligheter det finns att spänna över löneklyftorna. Där hjälper ju inga tullar och inte heller kraftiga subventioner, utan vi står som den förlorande parten – antingen vi har en socialdemokratisk regering eller den regering som vi nu har.

Det har talats om hur snabbt denna kris har uppstått. Jag vill gärna tillägga några synpunkter.

Om jag inte har läst fel i långtidsutredningens betänkande, som kom 1975, fastslogs där som en prognos att det i framtiden skulle bli underskott i utrikesaffärerna, arbetslöshet inom OECD samt inflation. Orsakerna till detta var, spådde man, att vi levde över våra tillgångar, att tillverkningskostnaderna var för höga och att vi tillät oss en alltför stor konsumtion. Detta sades alltså redan 1975. Om långtidsutredningen kom till det resonemanget redan då, kan det nuvarande svåra läget alltså inte ha berott på några olyckor som har ramlat över gamla Sverige efter det att vi bytt regering!

Lika nödvändigt som det är för landet i stort att ha goda konjunkturer och bra affärsförbindelser med utlandet, lika nödvändigt är det med en riktig arbetsplatsfördelning mellan olika delar av landet. Jag skulle vilja understryka vad som står i en motion som jag avgivit till riksdagen: om det skall inrättas ett tredje investmentbolag under SVETAB:s regim bör det utvecklingsbolaget placeras i sydöstra Sverige. Vid en genomgång av alla de prioriteringar som kan plockas fram finner man att om vi skall ha ett tredje utvecklingsbolag, ligger det området bäst till.

När det gäller energifrågan, som ju är högaktuell, skulle jag vilja understryka att jag tror det är fel att framhäva den på ett sådant sätt att man skapar en rädsla för att energin på elområdet kommer att ta slut. Jag tror inte att någon behöver befara att det blir brist på elenergi, utan våra resurser är så pass stora att de kommer att räcka till. Vi vet att elförbrukningen under 1977 var 87 TWh, och det är i stort sett inte mer än hälften av vad den längst gående prognos förutsatte som man baserade 1975 års kärnkraftsbeslut på.

Vad som nu erfordras för att vi genom solenergi, vindenergi m. m. skall få fram så många förnyelsebara energikällor som möjligt är att vi snabbt kan kommersialisera det här området och få en försäljningsmarknad. Först då kommer energin att kunna försälas till ett sådant pris att den stora breda allmänheten kan köpa den. Vi kan här göra en jämförelse med utvecklingen för televisionen. När den kommersialiserades ordentligt så spreds den, och man kan säga att den blev var mans egendom. Jag kan gå ännu längre tillbaka i tiden och ta som exempel Fordbilarna på 1920-talet. När det gäller dessa lyckades ju en stor internationell koncern få ner produktionskostnaderna på en bil så att nära nog vem som helst kunde köpa den.

Jag vill också något kommentera frågan om kärnkraften, och det gör jag genom en liten anklagelse mot teknikerna. I början av diskussionerna om kärnkraften angav nämligen inte teknikerna alla de svårigheter som skulle komma att uppstå med avfall osv. Man höll tyst med detta, och det har därför krävts stora ansträngningar – i synnerhet från centerpartiets sida – för att göra

folk medvetna om svårigheterna i samband med kärnkraften och dess farlighet och särskilt om avfallens riskabla förvaring.

Frågan om affärstidslagen hör också till dagens debatt, och när det gäller den är nu en utredning klar. Den omfattas av starkt delade meningar, men vi kan skönja en majoritet för att man bör ha en affärstidslag och att man bör ha söndagsstängt. Jag hoppas att utredningens förslag när det nu har remitterats så småningom leder till ett förslag här i riksdagen om icke söndagsöppet. Jag tror inte att det har väckts några motioner om detta i år, men det beror antagligen på att de olika partierna och de som är intresserade av just detta ämne förväntar sig att utredningens förslag efter remitteringen så småningom skall utmynna i ett förslag till riksdagen.

Herr talman! Jag har nu plockat litet ur olika ämnen, och jag vill med detta sluta mitt anförande.

HOLGER BERGQVIST (fp):

Herr talman! Till den allmänpolitiska debatten skulle jag vilja foga några synpunkter med näringspolitisk anknytning.

Svenskt näringsliv står inför långsiktiga anpassningsproblem. Visst har vi huvudbry med de mera kortsiktiga problem som hör ihop med den internationella lågkonjunkturen och med 1975-1976 års lönekostnadsexplosion. Men de problemen kan trots allt försvinna, om vi får litet tid på oss. Annat gäller för de mera långsiktiga anpassningsproblemen. För att komma till rätta med dem krävs dessutom ett radikalt nytänkande.

De reella konsekvenserna av en ny ekonomisk världsordning håller på att tränga in i vardagsrummet i den svenska folkhemsidyllen. Ett stort antal länder med låg produktivitet och låga reallöner jagar hungrigt sina nya roller som konkurrenter på världsmarknaden till västvärldens industriländer. Därför håller vi just nu på att få en dramatisk omkastning i konkurrensfördelarna mellan olika branscher och företag.

Vi har i vårt land reagerat på ett lika naturligt som på sikt felaktigt sätt inför de förlorade konkurrensfördelarna. Med subsidier av olika slag har vi försökt få hotade branscher och företag att överleva. Vi försöker alltså att försvara oss mot konsekvenserna av de förlorade konkurrensfördelarna. Det hjälper naturligtvis inte i det långa loppet. Tvärtom! Ju längre tid vi håller på att konservera i stället för att förnya, desto mera får vi i oss av Döbelns medicin.

Ty förnyelse är på sikt det enda riktiga reaktionssättet på de förändrade konkurrensförhållandena. Vi måste vänja oss vid att släppa en del traditionella produkter och produktionsmetoder och i stället söka oss till nya produkter och produktionsmetoder som är konkurrenskraftiga med våra väsentligt högre löner.

Men hur skall denna förnyelse gå till?

I den frågan upplever vi f. n. ett mycket allvarligt risktagande. Samtidigt som vi i västvärlden anar historiska förändringar i den internationella ekonomins grunder, förutsättningar och strukturer, så har vi att brottas med de aktuella ekonomiska problemen. Den konventionella medicin som vi

använder för de aktuella ekonomiska problemen kan vara till nackdel när det gäller möjligheterna att klara de mera långsiktiga anpassningsproblemen. Risk finns att den kortsiktiga politiken konserverar den gällande fördelningen av våra resurser, så att vi inte kan ta till vara möjligheterna att skynda på och underlätta strukturförändringen när konjunkturuppgången äntligen kommer. Lågkonjunkturer har en benägenhet att hos vissa politiker locka fram nya ingrepp som snart permanentas och som i en bättre konjunktursituation kan bli ett hinder i den marknadsmekanism som är ett nödvändigt redskap för att finna den förnyelse som måste till.

Den aktuella situationen lockar lätt till inhopp och regleringar från fall till fall allteftersom kriser i företag och branscher lockar fram sådana. Det akuta medicinerandet döljer lätt vad framtiden kräver av aktivt utnyttjande av marknadsmekanismens fördelar. Vi glömmer lätt konsumtionsnyttan av den allmänt understödda marknadsekonomi. I stället stirrar vi, förblindade av kollisionen mellan de kort- och långsiktiga problemen, på den selektiva regleringsekonomi som en räddningsplanka, fastän den egentligen bara är en falllucka till marknadsfientliga störningar. Snart tvingar sådana störningar fram nya ingrepp, som i sin tur startar nya led i en kedjereaktion bort från den socialt förankrade marknadsmekanism som har lagt grunden till vårt välstånd.

De generella och långsiktigt verkande näringspolitiska åtgärderna spelar en avgörande roll för att vi skall klara anpassningen till de internationellt förändrade förutsättningarna. Dessa allmänt verkande åtgärder kan beröra många olika områden. Det handlar om företagandets villkor över huvud taget. Och det handlar om skattepolitik, kreditpolitik, konjunkturpolitik, arbetsmarknadspolitik och mycket annat, som kan ge de utvecklande förutsättningarna för en modern och socialt förankrad marknadsekonomi. Det internationella framtidsperspektivet spelar en avgörande roll för utformningen av dessa politiska förutsättningar för näringslivets framgångsrika utveckling. I detta sammanhang vill jag särskilt peka på vårt behov av allmänna insatser när det gäller forskning och utveckling.

Det finns tecken som tyder på att många av de problem som den svenska industrin nu möter delvis beror på försummelser i forskningspolitiken. Förmågan till innovation och utveckling är en avgörande faktor för en industristat. Många menar att den tekniska grundforskningen under de senaste, säg tio, åren kommit i skymundan för det mera kortsiktiga och praktiska utvecklingsarbetet. Det är lockande att söka syndabockar för dessa försummelser. Men det hjälper oss inte i framtidsarbetet. Så jag avstår från detta, alldeles särskilt som socialdemokraterna av allt att döma visat bot och bättring i sitt synsätt på behovet av forsknings- och utvecklingsinsatser.

Forskningspolitiken hyser jag en särskild känsla för av det skälet att jag tror att vi där har en av de mediciner som gör det möjligt för oss att bättre anpassa oss till de förhållanden som den internationella utvecklingen tvingat oss in i. Det börjar bli mer och mer uppenbart att en hård satsning på avancerad teknologi är en av framgångsvägarna för ett återställande av den svenska industrins internationella konkurrenskraft. Det är ju på detta område som vi

under senare år tappat det försprång som länge varit det kanske främsta inslaget i vår internationella profil.

Det finns flera skäl för en rejäl insats när det gäller forskningen kring den mera avancerade teknologin. Den ger ofta uppslagsändrar för utveckling av de mera specifika innovationer som grundforskningsresultaten kan ge upphov till och som också kan vara framlockade av en kunskap om marknadsutvecklingen, och då särskilt den internationella. En väsentlig utökning av forskningsinsatserna när det gäller den mera avancerade teknologin är naturligtvis också motiverad av det skälet att vi på vissa områden kommit att äga ett särskilt brett och djupt kunnande, som ger oss ett försprång i den internationella konkurrensen, och det försprånget får vi inte tappa.

Även om det gör ont på vissa håll måste vi erkänna att kärnkraftsområdet är en av de intelligensindustrier där våra framtida internationella konkurrensförutsättningar är särskilt goda. I dagens infekterade energipolitiska debatt kan det för många vara svårt att se skogen för bara träd. Det vore högst allvarligt om den dagsaktuella kampsituationen på energiområdet skulle resultera i att vi skrotade ett kunnande i avancerad teknologisk produktion av samma slag som spelat en så viktig roll för vår sociala välfärdsutveckling och som kommer att göra det i väl så stor omfattning även i framtiden.

Herr talman! De reformer som sedan mer än ett halvsekel byggt vårt välfärdssamhälle hade inte varit möjliga utan resurser. Resurser hade inte funnits i erforderlig omfattning för detta välfärdsbyggande om inte förutsättningar givits för en avancerad teknologisk produktion i stort och smått. Den del av vår välfärdsutveckling som mäts i löne- och pensionskuverten har vi kunnat kosta på oss tack vare konkurrensfördelarna av en avancerad teknologi. Den politiken får inte skrotas. Det vore socialt. Den politiken måste utvecklas till sin roll i en ny ekonomisk världsordning.

Sociala reformer kräver resurser. Resurser kräver näringsliv i utveckling.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Dagens ekonomiska situation, vilken har beskrivits på många olika sätt i debatten här i dag, bottnar i gamla synder.

Den ena synden var att vi alltför länge stannade kvar inom valutaormen, vilket i realiteten betydde en successiv uppskrivning av den svenska kronan ganska långt över dess verkliga värde och som urholkade den svenska konkurrenskraften.

Den andra stora synden var att svenska folket 1975 och 1976 beviljade sig alltför stora inkomstökningar. Resultatet ser vi nu. Svensk produktion har blivit för dyr, vår konkurrensförmåga har minskat, och bruttonationalprodukten sjönk i fjol med nära 2,5 %, vilket skall jämföras med en ökning på 3,5 % i OECD-länderna som helhet. Sysselsättningsproblemen har med andra ord blivit allt svårare.

Regeringen skall ha en eloge för att den verkligen tagit itu med problemen. Det viktigaste var kanske att vi lämnade valutaormen och genomförde två devalveringar under fjolåret. Men krafttagen mot sysselsättningsproblemen

har också varit betydelsefulla. Arbetslöshet är ett oerhört slöseri, mänskligt och nationellt, och kan leda till politisk instabilitet. Att regeringen satsat stora summor på sysselsättningsfrämjande åtgärder och kreditgarantier har betytt att vi kunnat hålla många människor sysselsatta och att vi kunnat bibehålla vår produktionsapparat relativt intakt. Vi har undvikit en alltför snabb strukturomvandling. Men det gäller också att se till att strukturomvandlingen inte bromsas alltför mycket. Den speciella satsningen på den mindre och medelstora företagsamheten är också glädjande, eftersom den – det är min övertygelse – kommer att betyda en vitalisering av denna viktiga del av vårt näringsliv och av innovationsmöjligheterna.

Det finns alltså många skäl för en viss optimism. Denna optimism kan emellertid inte dölja det faktum att det finns befogade anledningar till en viss oro. Jag skall bara ta några exempel.

För någon tid sedan presenterade en utredning förslag till ny förtroendemannalag. Utredningen gled emellertid mycket lätt över kostnadsaspekten, vilket är förvånansvärt. Kan det vara rimligt att en utredning lägger fram ett ganska revolutionerande förslag utan att göra en grundlig analys av vad ett genomförande av detta förslag skulle kosta folkhushållet? Det är särskilt anmärkningsvärt i en tid då vår samhällsekonomi befinner sig i ett mycket prekärt läge.

Enligt beräkningar, som inte gjorts av utredningen men som lämpligen hade bort göras av den, kommer det för den totala arbetsmarknaden att kosta sammanlagt ca 5 000 milj. kr. årligen. Har svenska folket verkligen under nuvarande förhållanden råd med denna nya belastning? Kostnaderna för detta förslag skulle ju årligen uppgå till nära 10 gånger det belopp som enligt det s. k. småföretagarpaketet skall användas för att stimulera hela den viktiga småföretagssektorn, som sysselsätter ca en miljon människor här i landet.

Herr talman! Utan tvivel är det i dagens läge viktigare med 4 000 nya företagare än med 4 000 nya ombudsmän.

En annan oroande sak är de stigande löneskatterna, som direkt motverkar fördelarna med devalveringen. Visserligen har ett f. d. statsråd i den förra regeringen sagt att svenska företagare inte skall klaga över löneskatterna eftersom vissa andra länder, exempelvis Italien, har högre löneskatter. Resonemanget förefaller mig en smula demagogiskt. Det är ju den totala kostnaden per arbetad timme – kontant lön, semesterlön och löneskatter – som är avgörande för konkurrenskraften i Västeuropas industriländer. I Italien ligger den totala kostnaden för arbetskraften betydligt lägre än i Sverige. Att de italienska löneskatternas andel av kostnaderna är större än i Sverige spelar ju inte så stor roll så länge totalkostnaden är markant lägre.

Löneskatterna motverkar som sagt de vinster som vi har fått via devalveringen. Det är därför mycket oroande att vi tydligen kan räkna med betydligt högre lönebikostnader i framtiden. Visserligen sänks den allmänna arbetsgivaravgiften, men det hjälper inte särskilt mycket. Vi vet nämligen att det kommer att bli kraftiga höjningar av pensionskostnaderna, bl. a. därför att förtidspension av arbetsmarknadsmässiga skäl tycks öka starkt. Tyvärr har företagen en del av skulden till detta. När man på grund av höga kostnader

har sett sig nödsakad att minska antalet anställda har det i många fall gått till så att man har försökt få personer över 60 år att gå i pension. Detta höjer samhällets pensionskostnader, och dessa kostnader täcker det allmänna genom höjda pensionsavgifter för företagen.

Herr talman! Det låter som en trollformel när man säger att höjda sociala kostnader måste tas ur produktionen. Men denna trollformel är som alla andra illusionistknep bara en metod att förvända synen hos publiken. Det är ytterst konsumenterna som får betala kostnaderna genom högre priser. Men inte nog med det – den samtidigt försämrade svenska konkurrenskraften leder till nya sysselsättningsproblem och ökade krav på medborgarna för att hjälpa dem som drabbas av sysselsättningsproblemen. Från företagarkåll har jag ofta fått höra att företagen gärna betalar för de sociala kostnader som direkt hänger samman med näringslivet. Men man reagerar starkt mot att belastas med andra sociala kostnader, vilka borde bäras solidariskt av alla i samhället. Jag hoppas verkligen att regeringen vill ha dessa företagens synpunkter i åtanke; all indirekt beskattning av näringslivet leder ju till högre kostnader, högre priser och högre inflation, eftersom lönebikostnaderna är en skatt på vår konkurrensförmåga och våra sysselsättningsmöjligheter.

Med tanke på löneskatternas skadeverkningar för hela folkhushållet är socialdemokraternas förslag att skapa en strukturfond – den har tidigare berörts här i dag – som egentligen bara är en annan form av kreditinstitut och som skall finansieras genom höjda arbetsgivaravgifter, endast ett exempel på hur liten kunskap om näringslivets villkor man har i detta parti och hur gärna man vill skapa nya instrument för att styra näringslivet.

När jag talar med företagare från mindre och medelstor verksamhet får jag ofta bevis på den försiktighet man visar när det gäller att nyanställa helt oprövad arbetskraft, dvs. ungdomar. Det beror på en olycklig utformning av en viss detalj i Åmanlagarna. Genom den utformning som lagarna har fått får i runt tal 80 000 företagare inte möjlighet att provanställa ungdomar. Detta har påtalats många gånger, även i denna kammare, och regeringen har också tillsatt en utredning för att närmare granska och se över dessa problem. Jag undrar emellertid om det skall vara nödvändigt med en sådan tidsförlust, om man inte kan följa redan banade stigar i stället för att hugga sig fram genom den byråkratiska djungeln. Eftersom flera kollektivavtal möjliggör provanställning och eftersom företagare som får den s. k. 15-kronan för ungdom också har möjlighet att pröva helt oerfarna ungdomar, borde man kunna företa en provisorisk lagändring i avvaktan på utredningsresultatet. Det är ett krav som i dag ställs av åtskilliga tusental småföretagare som skulle kunna anställa ungdomar men som nu inte vill göra det. Naturligtvis löser inte en sådan här lagändring alla ungdomsarbetslöshetens problem, men det är ett steg på vägen. Kanske skulle ökade möjligheter till provanställning göra att 30 000 av 40 000 ungdomar kom ut i arbetslivet, och det vore en fin insats i dag.

Herr talman! När det gäller skatteproblematiken vill jag, liksom moderata samlingspartiet har gjort i skilda sammanhang, allvarligt beklaga att marginalskattefrågan inte lösts. En marginalskatt på 50 % i vanliga inkomstlagen

skulle positivt stimulera till ökade arbetsinsatser. Vidare måste ett tak fastställas för marginalskatten så att alla medborgare – även de i litet högre inkomstlägen – får behålla åtminstone en del av sina inkomstökningar. Det måste löna sig att arbeta – för alla inkomsttagare.

På ett område anser jag att vi måste satsa mer. Det gäller exporten. Förutom redan vidtagna åtgärder, såsom devalvering m. m., måste samhället än mer aktivt stöjda företagens exportansträngningar. Ett sätt att göra detta är att inrätta nya handelssekreterarkontor ute i världen. Vårt underskott i handeln med omvärlden kommer främst från tre olika områden. De siffror jag nu kommer att redovisa gäller tiden januari–oktober 1977. Det är de senaste siffror vi har tillgång till.

Gentemot Västtyskland hade vi under den tiden ett minus på ca 7 miljarder kronor. Gentemot Sydostasien – med länder som Japan, Sydkorea, Taiwan, Malaysia, Hongkong och Singapore – hade vi ett minus på ca 3,3 miljarder kronor. Gentemot USA var vårt minus ca 1,7 miljarder kronor. Sydostasien är världens ekonomiskt och industriellt mest expansiva område i dag. Här har Sverige bara ett handelssekreterarkontor, nämligen det i Tokyo. Här finns goda exportmöjligheter för svenska företag, men de måste ibland ha det stöd som det officiella Sverige kan ge. Detta gäller självfallet främst de mindre företagen, som inte har de resurser som de stora koncernerna har när det gäller exportaktiviteter. Sverige får inte försitta chansen att aktivt delta i dessa länders industriella uppbyggnad. Senare blir det säkerligen svårare att komma in på dessa stora marknader, om vilka många länder i dag kämpar.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag konstatera att vi säkerligen har några hårda år framför oss då vi knappast kan vänta oss några reallöneförbättringar. Men ser vi på litet längre sikt finns det säkert mycket goda förhoppningar för att Sverige åter skall kunna inta en tätposition bland världens industriländer. Låt oss nu tillsammans arbeta för det!

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Det vore väldigt intressant att få göra några kommentarer till Erik Hovhammars anförande, men med tanke på att talmannens klubba väl kommer att dunka kraftigt i bordet om jag inte relativt omedelbart börjar mitt egentliga anförande, inskränker jag mig till att dessförinnan säga följande.

För det första fick jag ett intryck av att Erik Hovhammar på något sätt hade glömt att vi har en borgerlig regering. Det var ju en mycket mörk bild som han målade upp om företagets möjligheter att utvecklas i vårt land. Med de relationer som Erik Hovhammar har till regeringen borde han under den tid som regeringen varit verksam haft möjlighet att påverka, så att utvecklingen hade blivit en annan.

För det andra gav herr Hovhammar den sittande regeringen en eloge. Men i den elogen instämmer knappast de stora folkgrupperna, eftersom 1977 var det år då de breda folkgrupperna för första gången sedan 1920-talet fick vidkännas en verklig standardsänkning. Nej, i den elogen är det nog helt andra grupper i samhället som instämmer, herr Hovhammar.

Under de senaste månaderna har varslen om permitteringar och nedlägg-

ningar nästan kommit på löpande band och accelererat hela tiden. I hela landet upplever i dag tiotusentals människor oro inför framtiden. Vi vet att många tragedier har inträffat under de senaste månaderna bland anställda som drabbats av arbetslöshet, men – herr Hovhammar – även för arbetsgivare, särskilt småföretagare, som i det längsta hoppats och trott på en ljusning men som tvingats att lägga ned sina företag.

Det är heller inte svårt att ta fram exempel på hur den nuvarande arbetslöshetssituationen skapar svårigheter för många människor. Från Aftonbladet kan jag ge ett exempel på detta. Där är det Birgitta Nilsson, som under rubriken Att vara gift med en arbetslös bl. a. skriver: "Han har sökt alla möjliga jobb. Skolvaktmästare, kontorist, maskinist, vårdare. På grund av alla motgångar på arbetsmarknaden den senaste tiden har hans tidigare så ljusa och utåtriktade person blivit allt dysterare. En av hans stora tillgångar här i livet, hans ljusa, öppna personlighet håller långsamt på att förvandlas till bristande kontaktförmåga och bristande självförtroende . . ." Vidare: "Det är så många som delar vår situation. Rätten till arbete är en fråga som måste vitaliseras från grunden. Annars kommer många fler med oss att avvitaliseras. Vi är långt ifrån de enda i den här situationen och jag föreställer mig att alla andra familjer i samma situation upplever situationen lika svår som vi.

Hur många familjer kommer att krossas innan den nuvarande arbetslöshetssituationen har hävts? För en sak är säker. Att leva med arbetslösheten i en familj är svårt och psykiskt förkrossande. Också om det sker under det i vårt land existerande sociala trygghetsparaplyet."

Här har på ett utomordentligt sätt en dyster bild av en svår arbetslöshetssituation tecknats. Det finns med säkerhet många liknande arbetslöshetsfall runt om i vårt land. Jag delar naturligtvis också Birgitta Nilssons uppfattning att rätten till arbete är en fråga som i grunden måste vitaliseras. Ser man på sifferserierna i budgetpropositionen, finner man att sysselsättningen inte är på uppåtående i vårt land. Det är tydligen så att vi även i fortsättningen kommer att plågas av en hög arbetslöshet. Den kommer att drabba de äldre arbetarna. Den kommer att drabba kvinnorna, som vill söka sig ut i arbetslivet. Den kommer att drabba ungdomen, vars första kontakt med förvärvslivet många gånger blir en lång tid av hopplöshet och en djup känsla av otillräcklighet.

För att kunna förverkliga målsättningen "Arbete åt alla" krävs nu både handfasta och konkreta åtgärder. Först och främst fordras det handlingskraft av de politiska organen på alla nivåer. Men i dag vet vi att läget avsevärt har förvärrats genom att regeringen – där tyvärr inre politiska motsättningar satt stopp för viktiga framåtsyftande beslut – har drabbats av handlingsförlamning.

När det gäller sysselsättningsfrågan har den socialdemokratiska riksdagsgruppen även i år i sitt alternativa budgetförslag utarbetat konkreta, detaljerade och sammanhängande förslag för att återskapa förutsättningarna för ökad sysselsättning i hela landet. Den har också gått långt utöver den defensivt inriktade politik som hitintills utgjort den borgerliga regeringens

uppehållande försvar av sysselsättningen.

Herr talman! I Skaraborgs län finns det många människor som känner otrygghet i anställningen och inför framtiden. Oron för sysselsättningen i Skara-Vara-området uttrycktes för någon vecka sedan vid ett möte i Skara. Arrangörer var den samlade lokala arbetarrörelsens olika organisationer. Mötet, som uttryckte oro över den ökade arbetslösheten bland ungdomen i bygden, framförde dessutom till de båda kommunerna – Vara och Skara – bl. a. följande krav: Upprätta en kommunal sysselsättningsbudget. Upprätta en kommunal socialplan för den som blir arbetslös. Kräv att företagen inte minskar jobben utan håller arbetsstyrkan intakt.

Jag har tillsammans med mina partivänner på länsbanken i en näringspolitisk motion framhållit att näringsstrukturen i Skaraborgs län avviker från riket i övrigt. Så t. ex. har antalet anställda direkt sysselsatta i jordbruket minskat kraftigt under en lång följd av år, från 1965 till 1975 med ca 10 000. F. n. beräknas ca 2 000 människor lämna denna näringsgren fram till 1980.

Det är mot denna bakgrund som vi tidigare fört fram krav på att statsmakterna medverkar till en ökad förädling av jordbruksprodukter i Skaraborgs län. Det är därför med glädje vi konstaterar att industriministern i en promemoria till länsstyrelsen uttalar att jordbruket i Skaraborgs län har stor betydelse både direkt och indirekt genom livsmedelsindustrin. Samtidigt räknar han med att sysselsättningen inom jordbruket genom fortsatt rationalisering kommer att minska. Därför anser industriministern att det är angeläget att länsstyrelsen i samarbete med jordbrukets organisationer undersöker möjligheterna till en integrerad utveckling inom livsmedelsindustrin och jordbruket. Jag utgår från att staten kommer att ställa erforderliga resurser till länsstyrelsens förfogande för detta viktiga regionalpolitiska arbete.

Från att ha varit ett län fyllt av optimism över industriutvecklingen har Skaraborgs län under det gångna året förvandlats till ett län, där flera delar av industrin fått betydande svårigheter. På närmare ett år har inte mindre än 74 företag varslat om nedläggning eller driftinskränkning. Dessa varsel har berört 3 446 personer.

Den senaste månadsöversikten från länsarbetsnämnden visar att antalet arbetssökande under december 1977 uppgick till totalt 7 892 personer. I jämförelse med december 1976 var det en ökning med 2 050 personer. Till detta kommer att länsarbetsnämnden räknar med att läget på arbetsmarknaden ytterligare kommer att skärpas under den närmaste framtiden, en utveckling som i hög grad drabbar de utsatta grupperna: ungdomar, kvinnor, äldre och handikappade.

I dag är Falköpings- och Skövdeområdena de mest utsatta delarna av länet. Det beror främst på bilindustrins försämrade läge, krisen inom tekoindustrin och en kraftigt minskad försäljning för möbelindustrin på hemmamarknaden. Ett ökat byggande i vårt land skulle få en mycket positiv effekt inom betydelsefulla delar av näringslivet i denna region. Med tanke på den centrala delen av Skaraborgs län och berörd personal borde industriministern

medverka till nya överläggningar mellan Eiser, företrädare för de anställda och Skövde kommun, i syfte att stoppa nedläggningen av Brasons i Skövde.

Eftersom vissa delar av Skaraborgs läns näringsliv står inför strukturella svårigheter och omställningar, är det väl knappast realistiskt att tänka sig att inte i framtiden utnyttja länets naturtillgångar. Samhället borde så snart som möjligt använda våra tillgångar till investeringar för framtida trygghet. Enligt min och mina medmotionärers mening är verkligen tidpunkten nu inne att göra Ranstad till ett verkligt forsknings- och utvecklingscentrum för landets skiffrar.

Målsättningen för detta forsknings- och utvecklingscentrum måste vara att ta till vara det kunnande och den erfarenhet som finns i vårt land när det gäller att arbeta fram en process där skiffrarnas alla värdefulla ämnen utvinns och där även energiinnehållet kommer till användning. Såväl länsstyrelsen som landstinget i Skaraborgs län anser det mycket angeläget att genomföra en begränsad fortsatt verksamhet i Ranstad. Det är med väldigt stort intresse vi avvaktar den proposition som industriministern kommer att lägga fram i detta ärende om någon månad.

Det allt överskuggande problemet i den norra länsdelen är varslet om driftsinskränkning vid NBJ. Broströmskoncernen vill lägga ned järnvägsrörelsen och verksamheten i Otterbäckens hamn. Varslet berör 126 personer, av vilka ca 50 är boende i mitt hemlän. Gullspångs kommun är intresserad av att köpa hamnen under förutsättning att järnvägen hålls i drift. Det är självklart att det här föreligger ett stort intresse hos de anställda och kommunen att staten går in och övertar järnvägsrörelsen. Mycket starka skäl, inte minst regionalpolitiska, talar för att regeringen medverkar till att SJ påtar sig ansvaret för denna verksamhet.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ERIK HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Arne Blomkvist beskyllde mig för att vara pessimist. Jag skulle vilja säga, efter att ha lyssnat till Arne Blomkvist, att jag tycker snarast att det är han som är den borne pessimisten i den här debatten. Jag försöker att vara realist, och det har jag givit uttryck för i skilda sammanhang.

Arne Blomkvist sade att den regering vi nu har är väldigt passiv. Jag vill påstå att den här regeringen har gjort väldigt mycket bl. a. för att minska arbetslösheten. 15 000 milj. kr. satsades förra året för att minska arbetslösheten i Sveriges land. Ingen regering har tidigare gjort så stora ansträngningar i det avseendet.

Småföretagarpaketet, som riksdagen fattade beslut om i december förra året, innebar över 5 000 milj. kr. till de mindre företagen, som sysselsätter många människor inte minst i glesbygderna. Det betyder säkert mycket för att trygga jobben i många företag, och jag tror det betyder väsentligt mer än att tillsätta 4 000 nya ombudsmän.

Vi har den uppfattningen att med rätt politik kan vi på sikt se mera optimistiskt på framtiden. Men det kommer att ta en viss tid, och det gäller oss allihop, vare sig vi är anställda eller företagare. Vi sitter, Arne Blomkvist, i samma båt. Och det är ett gammalt känt tema, att om det går bra för företagen går det också bra för de anställda.

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Erik Hovhammar påstår att jag är pessimist. Jag tror jag kan säga att jag har en sådan personlig läggning att jag är optimist. Men när vi nu har tillfälle att redovisa hur människorna lever, alldeles särskilt då i Skaraborgs län, så är det uppenbart att det blir en ganska dyster bild av den verklighet som många just nu upplever. Det gäller kanske inte minst den oro som man märker att människorna känner, när man är ute bland dem. Vad jag säger är alltså inte något uttryck för pessimism, utan det är ett försök att skildra den verklighet som människorna just nu upplever.

Sedan vill jag gärna säga att jag har inte kritiserat den arbetsmarknadspolitik som regeringen fört. Det har tidigare framhållits av vår partiordförande att det är en socialdemokratisk arbetsmarknadspolitik, och det är alldeles uppenbart att det är en politik som kostar pengar. Men vad man saknar, herr Hovhammar, är just det som Holger Bergqvist tidigare var inne på, när han berörda verkligt centrala och viktiga problem – detta att satsa mot framtiden. Då krävs det beslut, och här finns några områden som jag skulle kunna peka på.

Energifrågan exempelvis är ju en fråga som är central för hela vårt land, men på grund av den splittring som råder inom regeringen har man inte kunnat fatta de avgörande besluten inför framtiden och därmed inte heller kunnat göra de satsningar som varit nödvändiga.

När det gäller företagen och näringslivets framtida utveckling försöker herr Hovhammar undervärdera det förslag om en strukturfond som vårt parti har lagt fram. Det är ju en fond som sannerligen inte skall användas av några ombudsmän, herr Hovhammar. Det är pengar som skall användas för näringslivets utveckling, och jag räknar med att det också kommer att gälla det område som herr Hovhammar är engagerad i, nämligen glasindustrin, om så skulle vara nödvändigt. Pengarna kommer att satsas helt och hållet på näringslivet.

Herr Hovhammar försöker formulera detta med de 4 000 ombudsmännen på ett sådant sätt att det skall vara negativt. Det är människor som arbetar inom våra demokratiska organisationer, herr Hovhammar, och som sannerligen gör sitt för att demokratin i vårt land skall utvecklas.

ERIK HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Det gläder mig att herr Blomkvist nu anslår en mera optimistisk ton.

För min egen del brukar jag vara optimistisk, det måste man vara om man är egenföretagare. Jag tycker att det är felaktigt att efter bara några månader

skylla allt på den nuvarande regeringen. Ni måste också, herr Blomkvist, ta er del av ansvaret, eftersom ni har suttit i regeringsställning i över 40 år.

Nr 69

Onsdagen den
1 februari 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Erik Hovhammar sade att han är glad över att Arne Blomkvist andas mera optimism i det senaste anförandet. Det berodde, herr Hovhammar, på att jag hade tillfälle att ta upp några av de förslag som vår riksdagsgrupp lade fram, där det verkligen andas en optimism inför framtiden. Det är ett framåtsyftande program. Där kan man sannerligen märka att vi tror på vårt land och dess utveckling. Men det är klart att jag skulle vara mycket mera optimistisk, herr Hovhammar, om vi hade en regering som kunde förverkliga detta program.

Talmanen anmälde att Erik Hovhammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! En förutsättning för en positiv utveckling i vårt samhälle är ett decentraliserat näringsliv, där de mindre och medelstora företagens utvecklingsmöjligheter tillvaratas. Ett bättre utnyttjande av resurserna och utvecklingsmöjligheterna inom småföretagen kommer att förbättra hela det svenska näringslivets utveckling. Det finns inom småföretagarsektorn outnyttjade möjligheter att öka produktionen och sysselsättningen.

De mindre och medelstora företagen, företag med mindre än 200 anställda, svarar för ca hälften av sysselsättningen i riket, och för en aktiv regionalpolitik har de också en avgörande betydelse.

Jag vill därför med tillfredsställelse konstatera de mycket positiva åtgärder för denna del av vårt näringsliv som den s. k. småföretagspropositionen innebär. Det är första steget i en aktiv näringspolitik för ett effektivare näringsliv.

Av stort värde är också att man så klart värderar denna företagsgrupps stora betydelse för sysselsättningen, för ekonomi, dess regionala betydelse och dess förmåga till nya idéer och teknisk förnyelse. Jag tror att detta har en stor betydelse för att skapa den framtidstro för företagen som är så betydelsefull när det gäller att våga satsa på investeringar och planering för en ökad utveckling. Det är också viktigt för att skapa intresse och för att man skall våga satsa på nya företag. Vi har haft en mycket låg nyetablering, och med tanke på framtiden är det nödvändigt att den ökar.

Åtgärderna för att befrämja de mindre företagens utveckling innebär en medveten satsning på produktionsfaktorn "vilja och förmåga till företagande".

För Skaraborgs läns del är denna inriktning av näringspolitiken betydelsefull, då en mycket stor del av länets näringsliv utgörs av mindre och medelstora företag.

Mot denna bakgrund står det helt klart att de nya regionala utvecklingsfonderna blir viktiga näringspolitiska instrument. Fonderna skall samordna

och effektivisera de olika statliga insatserna. Genom en kombination av kreditgivning och konsultinsatser kan fonden verka för företagsutveckling och ökad sysselsättning.

Genom detta skapas förutsättningar för att företagsmiljön förbättras. Större insatser kan göras för att komma till rätta med regionalpolitiska och strukturella problem i länet.

Medelstildelningen från staten ökas kraftigt samtidigt som det landstingskommunala huvudmannaskapet skapar ett länsengagemang och ett länsintresse för nya resursinsatser. Utvecklingsfondens handlingsprogram skall utarbetas med utgång från länsprogrammet. Det är helt i linje med den näringspolitik som centern arbetat för, eftersom den ger möjligheter till decentralisering av resurser och beslutanderätt.

Den regionala utvecklingsfonden börjar sin verksamhet den 1 juli i år och blir ett värdefullt verktyg för utveckling och differentiering av Skaraborgs industri. Den utdragna lågkonjunktur som vi har kräver stora insatser för att klara sysselsättningen, inte minst under innevarande vinter. Såväl under detta budgetår som kommande sker också en stark satsning på sysselsättningsfrämjande åtgärder.

Strukturproblemen har inte drabbat länet så hårt. Undantaget har varit tekoindustrin, där i synnerhet Skövde och Falköpings kommuner drabbats hårt. Det har skett en försämring av sysselsättningsläget i länet under det senaste året, och särskilt allvarlig är den ökade ungdomsarbetslösheten.

Vi har till industriministern och industridepartementet redovisat detta och framfört förslag till åtgärder för att förbättra sysselsättningen i länet. Det gjordes inför industriminister Åslings besök i länet i förra veckan, då det ytterligare gavs tillfälle att informera och diskutera dessa frågor med industriministern.

Jag vill därför nu endast peka på några av de problem som är aktuella för länet. De kommuner som drabbats hårdast är Skövde, Tibro och Falköpings kommuner. Delvis är detta en följd av ett ensidigt näringsliv i dessa kommuner, och arbetet på en ökad differentiering är därför en angelägen uppgift.

Positivt för Skövde var industriministerns besked att på nytt ta kontakt med Eisers ledning och tillsammans med representanter för de anställda och Skövde kommun på nytt diskutera förutsättningarna för fortsatt drift vid Brasons fabrik.

Framställning har gjorts till regeringen om att Falköpings kommun, som har drabbats hårt av tekokrisen, temporärt skall hänföras till den s. k. grå zonen. Den uppfyller inte de kriterier som regeringen ställt upp för detta, men vi noterar med tillfredsställelse beskedet att det finns möjligheter att gå in med punktinsatser, lokaliseringsstöd m. m. för nya projekt. Det är angeläget att komma fram med nya projekt för att ge ökad sysselsättning. Såväl på läns- som på kommunplanet arbetas det intensivt på detta.

Tibros näringsliv domineras av möbelindustrin, och den positiva utveckling denna tidigare har haft har brutits. En hårdare konkurrens från importen och det minskade bostadsbyggandet är två orsaker till avsättningssvårighet-

terna. Det ökade bostadsbyggandet som skall ske under året bör ge en bättre avsättning på hemmamarknaden.

För att trygga sysselsättningen måste en ökad satsning ske för att öka exporten av möbler. De stora insatser som möbelindustrin i Tibro gör för att öka exporten måste få ett kraftigt stöd från såväl länets som statens sida.

Exportfrämjande åtgärder för länets industri är en viktig del i arbetet för att trygga sysselsättningen. Det stora flertalet av företagen inom länet avsätter sina produkter i landet. Många har produkter som skulle kunna säljas på export om man hade en effektiv marknadsföring.

Skarborgs län genomför sedan drygt ett år ett speciellt program för exportstimulerande åtgärder. En särskild grupp har bildats med uppgift att initiera, planera och genomföra exportstimulerande aktiviteter i länet. Industriministern hänvisade i den förut nämnda propositionen till detta initiativ som exempel på intressanta program för exportstimulerande åtgärder. Syftet är att tillvarata de exportmöjligheter som finns inom de mindre företagen och därmed ge ökad sysselsättning. Ett brett program har genomförts utan alltför stora kostnader.

Nu förbereds åtgärder för att åstadkomma en samverkan mellan de mindre företagen och storföretagen i länet. För detta erfordras emellertid ett omfattande inventerings- och utredningsarbete. Målet är att få till stånd en effektiv samverkan. Mot bakgrund av det omfattande exportstimulerande program som genomförs i Skarborg måste det anses värdefullt om programmet kan fullföljas med det utredningsarbete som nämnts. Kommer detta projekt till stånd kan det tjäna som en förebild för andra regioner.

Vi har i motion föreslagit att statliga resurser ställs till förfogande för att genomföra denna försöksverksamhet. När många av våra traditionellt starka exportnäringar har så stora svårigheter som de nu har, måste mer satsning ske för att finna nya möjligheter att öka vår export.

Skarborg är också ett utpräglat jordbrukslän. Den nya jordbrukspolitiken med dess inriktning på att stärka familjelantbruket är positiv för vårt län där familj jordbruket är den dominerande företagsformen.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! När man hör Ingemar Hallenius skulle man – om man vore stor optimist – kunna vara glad i kväll för alla de förtjänstfulla åtgärder som centerpartiet vid slutna partisammanträden hemma i länet tydligen dryftar med industriministern. Men det tråkiga, Ingemar Hallenius, är att vi inte ser någonting av detta i den offentliga debatten. Vad ni har avhandlat med industriministern i Falköping och Skövde och som inte kommer till offentlighetens kännedom annat än genom en summarisk redovisning här i kammaren har vi mycket liten glädje av.

När Ingemar Hallenius försöker teckna denna ljus bild av länets möjligheter, är jag ganska förvånad, eftersom han ändå var närvarande vid den sammankomst vi hade hos landshövdingen innan vi började riksdagsarbetet i år. Där fick vi verkligen en redovisning som talade tvärtemot de synpunkter

som Ingemar Hallenius här har framfört.

Som många tidigare talare har framhållit har vi kunnat konstatera, att sedan vi senast 1932 hade en borgerlig regering i landet är det nu första gången som vår BNP minskar. Tidigare har vi alltid i detta land lyckats att med gemensamma krafter år från år öka den gemensamma kaka vi haft att dela på. Samtidigt som vi konstaterar att vår gemensamma kaka krymper har landets löntagare också drabbats av standardsänkning, som är ett direkt bevis för att fördelningspolitiken nu styrs av helt andra intressen än under den tid socialdemokratin hade ansvaret för den ekonomiska politiken i vårt land. I en situation med krympande nationella tillgångar och ökade bördor på medborgarna är det viktigare än någonsin att såväl tillgångarna som bördorna fördelas så rättvist som möjligt mellan olika samhällsgrupper. Sker inte detta utan stora grupper av vårt folk upplever fördelningspolitiken som orättvis; då kommer det att bli utomordentligt svårt att vinna förståelse för den ekonomiska åtstramning som är nödvändig för att föra vårt land ur denna djupa ekonomiska kris.

Vi kan notera att 1977 blev ett mycket dåligt år för den svenska ekonomin. Den borgerliga regeringens första år har kännetecknats av idel brutna vallöften. Priserna har stigit i en takt som sällan tidigare, skatterna stiger, arbetslösheten ökar, och oförmågan att fatta beslut, exempelvis om energipolitiken, kan få förödande konsekvenser för vår sysselsättning och välfärd.

Det har talats om det höga kostnadsläget – det har diskuterats alldeles för en stund sedan. Huvudsakligen har man angripit löntagarna för att de har tagit ut för mycket.

Men det finns väl anledning att erinra om att det alltid är två parter som undertecknar ett avtal. Skulle nu arbetskostnaderna vara för höga, måste rimligtvis också arbetsgivarna ta sin del av ansvaret, eftersom också de har satt sina namn under det ingångna avtalet. Man skyller vidare på den internationella lågkonjunkturen, och man har framför allt – det har skett också i den här debatten – försökt skylla på den gamla regeringen och sagt att den skulle bära huvudansvaret för våra problem i dag. Det går inte att skylla ifrån sig längre. Nu har regeringen lagt fram sin andra budget, och den är helt präglad av borgerlighetens ideologi, om man nu har någon. Nu måste regeringen fullt ut ta ansvaret för sin egen politik och sina egna handlingar. Det är nämligen inte många som tror på det som regeringspartierna försökt göra gällande, nämligen att socialdemokratin under 44 år i regeringsställning skulle ha lyckats gömma undan så mycket elände och så många problem, som skulle komma i dagen först när vi fick en borgerlig regering i landet.

Det märkliga är att regeringen nu helt enkelt tycks acceptera den utveckling som är på väg utan att göra någonting annat än att i stort sett hänvisa till de åtgärder som har vidtagits. Och där kan vi ge en eloge på ett område: Man fullföljer den socialdemokratiska politiken på arbetsmarknadens område.

I övrigt framställs tre genomförda devalveringar, momshöjning och därmed följande standardsänkning för stora grupper medborgare som

verkliga bedrifter från regeringens sida.

Det är med denna s. k. åtstramningspolitik, plus fromma förhoppningar om att några andra nationer i industrivärlden skall ge oss draghjälp, som regeringen nu passivt avvaktar händelsernas vidare utveckling.

Mot detta sätter vi socialdemokrater, som har nämnts så många gånger här i debatten, en satsning på en offensiv och framåttriktad ekonomisk politik. Det är främst tre områden man måste satsa på: Vi måste för det första få fler människor i meningsfulla jobb. För det andra måste vi se till att vi på nytt får fart på exporten och klarar jobben inom exportindustrin. Den tredje och kanske viktigaste uppgiften är att på nytt åstadkomma ett uppsving då det gäller industriinvesteringarna och på nytt återge människorna framtidstron – detta gäller såväl företagare som löntagare. Vårt land har helt enkelt inte råd med en 15-procentig nedgång av investeringarna i industrin två år i rad.

Vi vill alltså ha en helt annan färdriktning för den ekonomiska politiken än vad den borgerliga regeringen står för. Vi vill satsa på fullt kapacitetsutnyttjande av våra resurser och satsa på framtida forskning och utveckling. Det här stämmer ganska bra. Vi är inte ensamma om att kritisera regeringen på detta område. Svenska bankföreningens ordförande Lars-Erik Thunholm yttrade bl. a. följande då han öppnade förra årets bankmöte:

”När man ser effekterna av denna åtstramningspolitik – sjunkande produktion, driftsinskränkningar och nedläggningar av företag, friställningar av arbetskraft och växande arbetslöshetssiffror, betalningsinställelser och konkurser, kraftigt minskade investeringar i näringslivet, starkt sjunkande räntabilitet i företagen etc. etc. – må det vara en förlåtelse, om man börjar hysa dubier om det vettiga i en sådan ekonomisk-politisk linje. Man kan inte undgå att reflektera över vilken enorm förlust samhället gör i form av minskad bruttonationalprodukt, försummade investeringstillfällen och förlorade marknadsandelar för vår export och undra över om det inte vore möjligt och rimligare att försöka sätta de outnyttjade produktionsresurserna i arbete. Vad skulle man inte vinna på om nu sysslös eller undersysselsatt arbetskraft skulle ha meningsfulla jobb, om den nu starkt underutnyttjade industriella kapaciteten kunde tas i anspråk och om man kunde tillhandahålla en rimlig kreditfinansiering för utvecklingsbara företag.”

Så långt Bankföreningens ordförande herr Thunholm. Det är förvisso tänkvärda ord, och man kan onekligen fråga sig: Om nu regeringen av prestigeskäl inte vill lyssna till oppositionen i dessa allvarstider, varför skall den då inte åtminstone kunna lyssna till Bankföreningens ordförande Lars-Erik Thunholm, som framför precis samma synpunkter som vi?

Så till några frågor som har berörts av Arne Blomkvist. Det gäller först sysselsättningen i vårt eget hemlän – Skaraborg. Arne Blomkvist har här genomgående redovisat de problem vi har där, varför jag inte behöver upprepa siffrorna. Men nog var vi bekymrade när vi fick interpellationsdebatten med industriministern den 13 januari och han där bara hänvisade till att det är lågkonjunkturen som är orsaken till bekymren och menade att också skaraborgarna får finna sig i att få bekymmer med sin industri.

Där kommer jag tillbaka till situationen för mindre och medelstora företag

som Ingemar Hallenius var inne på. Det spelar ju ingen roll om ni lägger fram 10 eller 20 eller 30 småföretagarpaket som innehåller hur fina lösningar som helst, om ni samtidigt genom en inhemsk åtstrammingspolitik slår undan benen på den hemmamarknadsindustri som är hänvisad till hemmamarknaden för att få avsättning för sina produkter. Det är just den typen av industri – byggmaterialindustri, möbelindustri osv. – som vi har i Skaraborgs län. Avsättningsmöjligheterna för dessa industrier sviktar när köpkraften på ett markant sätt dras ner hos de många löntagare och kunder som skulle köpa varorna.

Rent allmänt kan vi nog säga att vi ändå kan skatta oss lyckliga i Skaraborg, i varje fall i ett avseende, nämligen därför att vi hann lösa problemen i Hällekis innan den nya regeringen tillträdde. I Hällekis växte den nya Rockwoolfabriken upp, som kommer att ge jobb åt dem som friställdes vid Cementa då privatkapitalet svek det lilla samhället. Detta är resultatet av en gemensam satsning av stat, kommun och de anställda i Hällekis. Staten nödgades gå in och överta hela Rockwoolkoncernen och dessutom satsa över 60 milj. kr. i lokaliseringsstöd för att hindra att samhället vid foten av Kinnekulle helt skulle ödeläggas. Det är så det skall gå till när man tvingar privatkapitalet att ta sitt sociala ansvar samtidigt som man med statliga insatser löser problemen i en bygd!

Med det svaga intresse som den borgerliga regeringen visat för problemen i Skaraborg tillåter jag mig – och många med mig – att tvivla på att den frågan skulle ha kunnat lösas på detta lyckliga sätt under den nuvarande regeringens domvärjo.

Allra sist, herr talman, några reflexioner kring en fråga som visserligen har särskilt stort intresse för vårt län men som också är betydande för hela vårt land. Arne Blomkvist snuddade vid den: det är Ranstadsfrågan.

Det har gått många turer hemma i vårt län i det ärendet. Samtliga partier utom det socialdemokratiska ville – i varje fall under valrörelsen – ge sken av att man skulle säga nej till mineralbrytning i Ranstad, i syfte att skaffa sig sympatier hos vissa väljar- och miljögrupper inför valrörelsen.

Den borgerliga majoriteten i de berörda kommunerna var nu tvingad att uppfylla sina vallöften och utnyttjade – visserligen under en del krumbukter – sin vetorätt och sade nej till Mineralprojekt Ranstad. I likhet med Arne Blomkvist har jag uttalat stort intresse för och emotser med stor spänning den proposition som nu skall läggas fram i detta ärende av industriministern. Men jag befarar nu att denna spänning dess värre kommer att få sin upplösning i intet. Industriminister Åsling har nämligen vid ett besök i Skaraborg inför pressen deklarerat att skifferbrytning av någon betydelse inte skall äga rum i Ranstad. Framtagning av något uran kan det inte bli tal om där, men forskning skall det bli, har industriministern sagt. Vad skall man då forska i, om man inte får bryta skiffer? Jo, man skall forska i de gamla avfallshögarna. Därigenom tror man sig kunna finna ut hur alunskifferns samtliga värdefulla beståndsdelar skall kunna tillvaratas. Var det möjligen hos centerpartisterna nere i Skaraborg som herr Åsling fick tipset om denna utomordentligt strålande idé? Jag för min del kan inte betrakta detta annat än som en

praktfull västgötaklimax i dubbel bemärkelse, i varje fall då det gäller möjligheten att klara sysselsättningen för dem som nu är anställda i Ranstad.

Nu hoppas jag verkligen, mot bakgrund av industriministerns uttalande, att övriga partier i regeringen, som förhoppningsvis har större ansvar för sysselsättningen och energiförsörjningen i landet, är beredda att söka göra någonting bättre av detta. Frågan är nämligen viktig inte bara för vårt län utan för hela nationen.

Herr talman! Jag utgår ifrån att det majoritetsbeslut beträffande remissvaret om Mineralprojekt Ranstad som dock togs i länsstyrelsen och landstinget i Skaraborgs län skall fullföljas av de partier som stod för det beslutet.

INGEMAR HALLENIUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Paul Jansson sade att det hölls slutna partimöten när industriminister Åsling besökte Skaraborgs län. Men så var ingalunda fallet. Inför industriministerns besök och presskonferensen hade ett omfattande material om länets problem sammanställts. Materialet behandlade framför allt Skövde, Tibro och Falköpings kommuner. På kvällen hade man ett offentligt möte i Skövde där bl. a. företrädare för de anställda på Brasons hade möjlighet att framföra sina synpunkter till industriministern. Jag tyckte att de gjorde det på ett utomordentligt bra sätt.

Det var alltså ingalunda något slutet partimöte, Paul Jansson, utan det var en klar redovisning av material till press och radio, och det var ett offentligt möte.

Jag sade också i mitt tidigare anförande att sysselsättningsläget i länet är allvarligt och att det krävs insatser. Men om vi ser på förutsättningarna för framtiden tror jag att vi kan vara eniga om att dessa är goda för Skaraborgs län med den företagsstruktur vi har där under förutsättning att vi får en aktiv näringspolitik som tillvaratar de mindre och medelstora företagens möjligheter. Småföretagarpaketet är ju ett första steg i den riktningen. Genom detta ges ökade möjligheter för nyetablering, och vad som också är viktigt är att det underlättar generationsväxlingarna, vilket är viktigt inte minst med tanke på de många familjeföretag som vi har i vårt län. Insatser av den här typen kommer att förbättra näringslivets möjligheter.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Man blir inte mycket klokare efter Ingemar Hallenius senaste inlägg.

Det var ändå så, Ingemar Hallenius, att när vi redovisade siffrorna beträffande sysselsättningen i Skaraborgs län i samband med interpellationsdebatten med industriministern här i riksdagen, då valde samtliga centerpartister på länsbänken att inte vara närvarande och höll sig utanför kammaren. Det hade varit intressant om de här frågorna i stället för att diskuteras på slutna partimöten hade kunnat diskuteras tillsammans med er och industriministern här i riksdagen, men då höll ni er borta.

Det faktiska förhållandet är ändå följande, Ingemar Hallenius: 1976 hade vi ca 1 000 arbetslösa i Skaraborgs län. I december månad 1977 var motsvarande siffra över 3 000, varav 1 030 ungdomar.

Det är ett mycket märkligt förhållande att under den socialdemokratiska regeringens tid klagade centerpartisterna i Skaraborgs län ständigt och jämt på att regeringen gjorde för litet för länet. Då hade vi en god sysselsättning jämfört med vad vi har nu. När sysselsättningen minskat med 2 000 personer på ett år och varslen ökat med nästan 100 % på ett år tycker centerpartisterna på Skaraborgsbanken plötsligt att vi har en mycket god arbetsmarknadssituation i Skaraborgs län. Hur kan det komma sig? Detta måste Ingemar Hallenius verkligen klara ut. Så är det faktiska förhållandet, och det försöker vi socialdemokrater med förslag till olika åtgärder att göra någonting åt.

Det är bra att ni har tagit upp frågan om Brasons med industriministern. Gösta Signell tog också upp den frågan med industriministern i interpellationsdebatten. Men då svarade industriministern att de problemen fick företaget sköta. Det skulle vara ministerstyre om jag skulle lägga mig i det – ungefär så föll industriministerns ord. Har ni fått honom på andra tankar så är det OK. Vi har emellertid väckt en motion med Gösta Signell som första namn, där vi kräver att staten, som ägare av Eiserkoncernen, i vilken Brasons ingår, skall förhindra nedläggning av företag. Rösta på den motionen och se till att den övriga borgerligheten i riksdagen också gör detsamma, så klarar vi det här problemet.

INGEMAR HALLENIUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte möjlighet att närvara vid interpellationsdebatten eftersom jag inte befann mig i riksdagen vid det tillfället. Annars hade jag varit med.

Paul Jansson återkommer till sitt tal om de slutna partimötena när Nils Åsling var nere i länet. Det var ett offentligt möte. Det annonserades som ett sådant, så även Paul Jansson hade varit välkommen att delta.

Jag har i mitt anförande här i dag klart redogjort för den situation som råder för näringslivet i Skaraborgs län liksom för att vi har ett besvärligt sysselsättningsläge. Detta har vi också redovisat i det material som gått in till departementet. Men vi har goda förutsättningar för framtiden med en aktiv näringspolitik.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Sysselsättningen i Skaraborgs län blir säkert inte bättre för att Ingemar Hallenius flera gånger upprepar vad han sagt förut. Det blir inte jobben fler av.

Jag har ställt några frågor, Ingemar Hallenius, som jag vill ha svar på.

Den första frågan lyder: På vilket sätt tänker ni ta er an problemen när det gäller Brasons och se till att regeringen verkligen tar sitt ansvar med tanke på att staten är ägare till Eiserkoncernen?

Den andra frågan lyder: Hur kan det komma sig att centerpartisterna på Skaraborgsbanken nu anser att sysselsättningsläget är bättre när vi har över

3 000 arbetslösa i länet och en nästan 100-procentig ökning av varslen än vad det var tidigare under den socialdemokratiska regeringen? Vad är det som har hänt eftersom centerpartisterna så radikalt ändrat uppfattning?

Nr 69

Onsdagen den
1 februari 1978

Talmannen anmälde att Ingemar Hallenius anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

*Allmänpolitisk
debatt*

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Det har gått ett år och fyra månader sedan regeringsskiftet hösten 1976. Hela denna tid har varit en daglig kamp för regeringen för att hålla sysselsättningen på en så hög nivå som möjligt. Ökade ekonomiska resurser är nödvändiga för att vi skall kunna möta de behov vi har för framtiden, och för det krävs ett näringsliv och en industri som får möjligheter att sälja det som tillverkas. Det är inte så enkelt som en del människor tror, att en minskad tillväxt medför ett mindre stressat arbetsklimat och en lugnare tillvaro. När vi har så stora svårigheter på många håll i landet som vi har nu, är det först de som är sämst ställda på arbetsmarknaden som slås ut. Det är ungdomar som inte ännu har fått ett fäste på arbetsmarknaden eller som inte har en chans att få komma in på arbetsmarknaden. Det är de äldre, som blir arbetslösa och har mycket svårt att få en ny anställning, och det är alla de som bor på orter där industrier läggs ned eller minskar sin sysselsättning. Det är också alla de som har någon form av svårare handikapp – de har även under ekonomiskt goda tider, under högkonjunkturer, mycket stora problem att över huvud taget få ett arbete, och de kommer även i en tid av högkonjunktur, om en sådan kommer tillbaka, att behöva samhällets stöd för att kunna ta till vara sin rätt att delta i arbetslivet.

I ett ekonomiskt kärvt läge har sysselsättningen prioriterats. Stora insatser i form av utbildning och beredskapsarbete har kunnat hålla arbetslöshetssiffrorna på en så låg nivå som 2 %.

När åtgärder till stöd för näringslivet och därmed sysselsättningen sattes in i form av devalvering och sänkning av arbetsgivaravgiften, framställdes det av den socialdemokratiska oppositionen som ett slag i ansiktet på löntagarna och ett orättfärdigt stöd åt företagarna. Det är viktigt att påpeka hur fel och ihåligt detta resonemang är. Det är en förtalskampanj, och den går igen på många områden.

Hur kan en regering som satsat mer än någon annan på sysselsättning vara löntagarfientlig? Det faller på sin egen orimlighet. Men tror man, som socialdemokraterna, att det bara finns ett parti som klarar av att regera, så måste man kanske upprepa osanningar tillräckligt ofta för att till sist själv tro att de är sanna.

Men alla är inte partipolitiskt blinda, som väl är. Människorna är medvetna om att vi inte är ensamma i världen om att brottas med kriser i näringslivet och därmed följande ekonomiska problem.

Vi kan med tillförsikt fortsätta på den inslagna vägen, att ge vårt näringsliv förutsättningar att utvecklas och på det sättet få ny fart på den svenska ekonomin.

I vissa delar av landet är problemen speciellt stora, och jag vill nu belysa Blekinge läns situation.

Arbetsmarknadsläget i Blekinge har under år 1977 ytterligare försämrats. Länets folkmängd har fortsatt att minska under de tre första kvartalerna år 1977. Den rådande lågkonjunkturen och betydande strukturproblem har starkt påverkat arbetsmarknaden i länet. Antalet lediga platser kvarligger på en mycket låg nivå. Den lägsta efterfrågan redovisas för industrin, som under november månad 1977 nyanmälde endast 62 platser för hela länet.

I länet finns 4,3 arbetslösa sökande på varje ledig plats om man slår ut dem över hela länet. Sämst är förhållandena i Sölvesborg, med 21 sökande per ledig plats, och i Olofström, med 16,2 sökande per ledig plats.

I arbetsmarknadsutbildning finns 4 509 personer. Av dessa genomgår 3 447 personer utbildning i företag med hjälp av 25-kronan, och 707 får utbildning vid AMU-centret i Ronneby. Därtill kommer 355 i reguljära utbildningsväsendet. I beredskapsarbetet är f. n. 1 189 personer placerade, och av dessa är 882 under 25 år. Av varsel berörda personer var 383 i september 1977, 511 i oktober 1977 och 621 i november 1977.

Under första halvåret 1978 väntas ytterligare en ökning av antalet arbetslösa genom att den "naturliga avgången", pensioneringar m. m. ej beräknas kunna ersättas med nyanställningar. Totalt har industrisysselsättningen minskat med 750 anställda under år 1977. För utbildning i företagen, den s. k. 25-kronan, har statsbidrag beviljats för 8 860 personer i 87 företag under år 1977. Orsaken till det besvärliga sysselsättningsläget i länet är främst konjunkturedgången inom metall- och verkstadsindustrin, som dominerar industrisysselsättningen i länet. Den offentliga sektorns utbyggnad är svag i Blekinge, och utbildningssektorn är dåligt utvecklad. Endast ett län i landet ligger lägre när det gäller utbildning och forskning.

När det gäller offentlig förvaltning och tjänster har Blekinge län den näst lägsta sysselsättningsökningen av samtliga län under perioden 1966–1970. Karlskrona är det enda primära centrum i landet som har haft en negativ befolkningsutveckling. Avsaknaden av högre utbildning samt det faktum att Blekinge ej kommit i fråga vid omlokaliseringar av statliga verk har haft en negativ inverkan på länets sysselsättningsgrad och utvecklingsmöjligheter.

Beträffande den framtida utvecklingen inom den offentliga sektorn kommer länet fram till 1980 att belägga den näst sista platsen av länen i riket. Endast Gotland kommer efter. En bidragande orsak är en antagen sysselsättningsminskning inom försvaret.

Det är nödvändigt för länets framtida trygghet och sysselsättning att de stora konjunktürkänsliga industrierna kompletteras med fler små och medelstora företag inom länets alla fem kommuner.

Löneläget inom industrin i länet understiger riksgenomsnittet, och andelen förvärvsarbetande kvinnor är också lägre än riksgenomsnittet. Länet har under en lång följd av år haft stor utflyttning av ungdomar mellan 20 och 29 år. Detta sammanhänger med bristen på högre utbildning men också, som en följd därav, med bristen på arbetsmöjligheter i länet efter erhållen högre utbildning på annat håll. Blekinge har på så sätt fått en sned åldersstruktur,

och andelen personer över 65 år är högre än riksgenomsnittet.

Inom Uddcomb har staten ett speciellt ansvar. Där har man medverkat till en stor folkomflyttning från Värmland till Blekinge. Där måste staten slå vakt om investeringarna i högt utbildad och kunnig personal samt i en dyrbar produktionsapparat.

Olofström är en kommun med många problem. Volvo och L M Ericsson har en dominerande ställning i kommunen och gör därför samhället särskilt sårbart i en lågkonjunktur.

Sölvesborg har det största antalet sökande till varje ledig plats. Varvet i Sölvesborg har sin produktion tryggad endast ett år framåt. Där måste arbetsstyrkan bibehållas och den specialtillverkning av bränslesnåla mindre fartyg som där finns stimuleras och utvecklas.

Textil-, sågverks-, pappers- och massaindustrierna har också stora problem i Blekinge liksom i landet i övrigt, och det berör både Karlshamns och Ronneby kommuner.

För att återvända till den östra länsdelen har Karlskronavarvet sjölvfallet stor betydelse för sysselsättningen i Karlskronaregionen. Varvet har en mycket lång marin produktion bakom sig sedan starten år 1679. Det är ett alldeles speciellt företag genom sin koncentration på produktion för den svenska marinen, en produktion som delvis är av hantverkskvalitet, men den civila tillverkningen är nödvändig för att undvika en minskning av sysselsättningen vid varvet.

När marinen nu beklagligt nog har senarelagt sin beställning av minjaktfartygen måste varvet tillföras andra sysselsättningsobjekt.

Ett intressant projekt vore att nyttja Karlskronavarvet för en satsning på ett svenskt havsforskningsfartyg. Den samhällsekonomiska kostnaden skulle bli låg om man den vägen kunde undvika en ytterligare arbetslöshet i Karlskronaregionen och därmed spara arbetsmarknadsinsatser av annat slag.

Nettokostnaden för fartyget skulle alltså kunna bli liten. Att ett havsforskningsfartyg skulle bli av stort värde om vi i Sverige vill ta del av utforskningen av omgivande vatten är uppenbart. Denna fråga finns på ett övertygande sätt belyst i en utredning från styrelsen för teknisk utveckling (STU 38-1975: Forskningsfartyg för naturvetenskaplig och teknisk-industriell utforskning av svenska farvatten). Ett sådant fartyg skulle kunna ge betydande bidrag till landets tekniska och vetenskapliga utveckling när det gäller havsteknik. Utredningar visar att flera andra länder har ett stort antal sådana fartyg, medan Sverige ligger förvånansvärt långt efter. Ett dylikt fartyg skulle kunna vara tämligen litet – 6–8 mans besättning och plats för omkring 15 forskare och medhjälpare. Fartyget skulle också kunna byggas i plast.

Det är många insatser under det senaste året som målmedvetet har gjorts av regeringen för att stärka näringslivets konkurrens och ekonomiska bärkraft. Den satsning på småföretagsamheten som träder i kraft i samtliga län den 1 juli 1978 kommer helt säkert att betyda mycket också för Blekinge län. Regeringen försöker här på ett mer samlat sätt än som tidigare har skett stödja och utveckla småföretagen genom de regionala utvecklingsfonderna.

Får vi sedan gehör för fyrpartimotionskraven att Blekinge temporärt skall betraktas som stödområde tror jag – och säkert med mig övriga riksdagsledamöter från länet – att länet skall komma på fötter igen och utvecklas i positiv riktning.

Det är många områden som i en sysselsättningskris kommer i skymundan. Även om det sociala reformarbetet får skynda långsammare har det inte upphört. Vi har genomfört en förlängd föräldraförsäkring, och barnbidragen har höjts, även om det inte är tillräckligt. Pensionärerna har fått sin trygghet säkrad och jämställdhetsarbetet har intensifierats. En mänskligare och bättre sjuk- och hälsovård är ett viktigt arbete som fortsätter att vara en angelägen reform för folkpartiet att genomföra. Vi har inte glömt kravet på husläkare eller kontinuitet i vården.

En liberal politik vill förändra samhället till det bättre. En del liberala krav har kunnat genomföras helt eller delvis, andra får vi fortsätta att driva framåt.

Med en bred uppslutning från alla partier tror jag att vi tillsammans kan skapa ett bättre samhälle även under en ekonomiskt kärv tid. Men det förutsätter att oppositionen slutar med missnöjespolitiken, med osanningar och snedvriden propaganda.

Jag tror att de flesta människor inser allvaret i dagens situation och är beredda att ta ansvaret för allas bästa. Men man är trött på och med all rätt misstrogen mot ständiga konfrontationer och strider i det politiska livet. Det är en allvarlig trötthet hos människorna, och den skall nog alla som sysslar med politik noga beakta.

En demokrati – ett samhälle där vi får tänka fritt och framföra vad vi tänker i offentlig debatt och skrift – är en oerhörd tillgång för ett land. För många människor ute i världen är det en utopi, något som de aldrig kan hoppas att få uppleva. Låt oss värna om den friheten och inte ödelägga den genom ett dåraktigt beteende. En demokrati behöver ständigt försvaras för att vi skall få ett samhälle byggt på frihet och rättvisa, på solidaritet och samhörighet men också med respekt för den enskilda människans integritet och egenvärde.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte använda tiden för att beröra Blekingefrågor – de lär få sin behandling ändå i kväll – utan närmast anföra några synpunkter i anslutning till den kommunala ekonomin.

Den kommunala ekonomin har allt oftare tagits upp till debatt under senare år. Det finns goda skäl härför. Den kommunala ekonomin har fått allt större samhällsekonomisk betydelse. En allt större del av BNP tas i anspråk för den kommunala verksamheten. År 1965 tog kommunerna i anspråk knappt 14 % av BNP, men 1975 hade andelen ökat till 20,1 %. Det kan därtill konstateras att det är driftkostnaderna enbart som svarat för den ökade andelen. Investeringarna har relativt sett gått tillbaka. I reala termer har den kommunala sektorn under åren 1974–1976 tagit i anspråk hela 61 % av BNP-ökningen. Detta beror dock mer på en låg ökning av BNP än på en kraftig kommunal konsumtionsökning. I reala termer ökade nämligen den kommu-

nala sektorn faktiskt dubbelt så mycket under perioden 1967–1970 som under perioden 1974–1976.

Kommunernas ökande andel av BNP har tagit sig uttryck i en kontinuerlig höjning av kommunalskatten. Under perioden 1965–1975 har den kommunala utdebiteringen ökat från 16,45 till 24,35. Det är en ökning som motsvarar 89 öre per skattekrona och år under tioårsperioden.

Kommunalekonomiska utredningen har gjort allvarliga försök att beskriva utvecklingen fram till 1985.

I det alternativ som har den största sannolikheten har kommunalskatten bedömts öka med en krona per år fram till 1985. Vi skulle då få en kommunalskatt som inklusive församlingsskatten uppgår till 36 kr. i genomsnitt.

Detta alternativ bygger på att den kommunala sektorn skall öka mätt i volym med 3,5 % per år. Vi kan emellertid se, både av vad som inträffat 1977 och av vad som framkommer av den nu pågående långtidsbudgeteringen, att det sannerligen inte är en beräkning som ligger i underkant. Försöker vi att omsätta volymutvecklingen i kostnader skall vi finna att det fordras en ganska hygglig tillväxt av BNP om inte den kommunala sektorn skall fortsätta att ta i anspråk uppemot halva BNP-ökningen. Risken för att kommunalskatten i en del av våra kommuner i mitten av 1980-talet skall gå över 40-kronorsgränsen är stor.

Om kommunalekonomiska utredningens förslag till nytt skatteutjämningsystem kommer att genomföras, "hyvlas" ungefär 1 kr. 25 öre av, och följer riksdagen dessutom det socialdemokratiska förslaget att höja statsbidraget till hela barnomsorgen upp till 75 % kan medelutdebiteringen bringas ned ytterligare 1 kr. Vi skulle då få ned medelutdebiteringen till omkring 34 kr. Den statliga skatten fick då sannolikt höjas med ett belopp motsvarande uppemot 5 miljarder. Det som talar för ett sådant alternativ är att staten kan ge skatteuttaget en annan fördelningspolitisk profil än man kan göra genom de proportionella kommunalskatterna.

Mot bakgrund av det här redovisade läget för kommunerna förs i debatten fram olika förslag om hur läget skall bemästras. Denna diskussion följer två linjer beroende på vem som för den, och ibland är det en kombination av båda. Kommunerna måste vara återhållsamma, sägs det. Ja visst! Men samma person säger samtidigt att vi skall prioritera äldreomsorg, barnomsorg och långtidsvård. Och skolan kan vi inte heller göra så mycket åt, eftersom vi har skyldighet att bereda undervisning åt alla barn. Men nu är det så, att bara en planmässig utbyggnad av långtidsvård och barnomsorg medför en volymutveckling på 21 % om året, och det är utan någon som helst ökning av personaltätheten. Att den behövs – inte minst inom långtidsvården – tycker de flesta. Ja, det är faktiskt så, att de sektorer som jag här nämnt tar i anspråk 70 ä 80 % av utgifterna.

Det vore bra om de som deltar i debatten fortsättningsvis inte ställde sig på båda ståndpunkterna samtidigt. Skall vi bringa ner den kommunala sektorns expansion under 3,5 %, träffar det också dessa s. k. prioriterade sektorer.

Samma kluvenhet kommer igen när diskussionen om sysselsättningen

Nr 69

Onsdagen den
1 februari 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

också förs in i bilden. De senaste årens sysselsättningsökning har helt tillkommit inom den offentliga sektorn. Den har också ersatt bortfallet av annan sysselsättning. Även när vi får i gång "hjulen" för gott igen kommer en ökad produktivitet inom industri, jordbruk och byggnadsverksamhet att göra det ytterst svårt att bibehålla sysselsättningen inom dessa områden. Det visar bl. a. sysselsättningsutredningen. Vill vi ha en hög sysselsättning måste det i hög grad ske genom den offentliga sektorn, och den representeras till två tredjedelar av kommunerna.

Det vore också bra om de som nu befolkar talarstolarna landet över gjorde klart för sig att vi inte kan öka sysselsättningen inom den offentliga sektorn genom att pressa ned kommunalskatten. Har vi krav på kommuner och landsting i detta avseende kommer det att sätta spår i kommunalskatterna. Inte heller här går det att ha två motstridiga ståndpunkter samtidigt. Också här måste vi välja. För en socialdemokrat är det rimligt att ta bördan av kommunalskatten och låta tillgängliga personella resurser vara verksamma där de bäst behövs, nämligen inom sjukvård och social omvårdnad.

Andra debattknep som man återfinner allt emellanåt, inte minst från moderat håll, är att vi skall klara den kommunala ekonomin genom att öka avgiftsfinansieringen – som om det skulle vara någon lösning på ett svårt samhällsekonomiskt problem, som om sjukvården eller hemhjälpn skulle bli billigare därigenom. Det kostar naturligtvis samhällsekonomiskt lika mycket. Det är bara en omfördelning av betalningarna. Det vore bra om detta också redovisades i den fortsatta debatten. Vi flyttar betalningen från kommunalskatten till den enskilda plånboken. Men kostnaden blir densamma.

En och annan talar om lagfäst skattetak. Det löser inget annat problem än att lyfta ansvaret för den kommunala verksamheten från de valda kommunalmännen till annan instans.

Hur skall vi nu lösa problemet med den kommunala ekonomin? Kan det förresten lösas? Min beskrivning här av den kommunala ekonomin har inte särskilt stor anknytning till finansplanens redovisning av utvecklingen. Där tecknas en ljus bild av det kommunalekonomiska läget för det kommande budgetåret. Enligt denna beskrivning skall den kommunala verksamheten kunna öka med 4,5 %, och ändå skall det uppstå ett kommunalt sparande på 3,6 miljarder kronor, vilket motsvarar en utdebitering på ca 2 kr.

De ofta upprepade anmaningarna från bl. a. budgetministern och andra till återhållsamhet hos kommunerna får mot denna bakgrund, i vart fall i ett kortare perspektiv, inte särskilt mycket realism.

Regeringen tecknar här enligt min mening en alltför ljus bild av det verkliga förhållandet. Den skulle i realiteten innebära att kommunerna tagit ut 2 kr. för mycket i sin utdebitering.

Jag betvivlar naturligtvis inte att uträkningen är rätt gjord, men jag vill samtidigt påstå att den bygger på felaktiga antaganden. Dit hör beräkningarna avseende utfallet 1977 och kostnadsantagandet. Det hade varit lätt för finansplanens författare att hos kommunalmännen, som nu sitter och arbetar med planeringen, få en mer rättvisande bild av det kommunalekonomiska

läget. Jag skulle nästan vara beredd att ingå ett vad med Gösta Bohman om att det inte kommer att bli något finansiellt sparande på 3,6 miljarder kronor i den kommunala sektorn.

Förlänger vi perspektivet har dock finansplanen och budgetförslaget en likartad bedömning av den kommunalekonomiska utvecklingen som den jag här tidigare har redovisat.

Jag tror vi alla kan vara överens om att lösningen ligger i att vi på nytt får en rimlig tillväxt av BNP. De överväganden som gjorts visar hän mot att en tillväxt på 3 à 4 % skulle ge erforderligt utrymme både för den offentliga sektorn och för den privata konsumtionen.

Men om vi nu inte når dit eller om det dröjer, hur gör vi då? Jo, då står vi inför det svåra problemet att rättvist fördela knappa resurser. Vi står för resten redan där. Då måste vi välja att fördela knappa resurser, så att de som har det bäst får avstå mest. Det gör man inte genom indexreglerade skatteskalor av borgerlig modell och inte heller genom att strypa den kommunala sektorn. Den offentliga sektorn är i hög grad ett medel att ställa resurser till förfogande för dem som har det besvärligast. Det är genom dem vi manifesterar vår solidaritet grupper och människor emellan.

Det finns de som ibland påstår att det går att sänka skatterna om man vill. Det tror jag också, men bara om man accepterar en bristande solidaritet. Vill vi ha ett samhälle som präglas av solidaritet, leder det till att vi måste upprätthålla solidariteten genom gemensamma uppoffringar. Om det i ett besvärligt läge som nu medför att vi får knappa resurser, är det inte genom attacker mot den gemensamma sektorns solidaritetsinnehåll vi skall skapa utrymme för den privata konsumtionen. Vi får då finna oss i att vi så länge dessa snäva förhållanden varar inte kan tillgodose också vårt önskemål om en ökad privat konsumtion, utan att vi t. o. m. får ta ett steg tillbaka. En del av oss har utrymme även för detta. I ett sådant läge blir fördelningspolitiken viktigare än eljest. Det blir då särskilt betänkligt att genom indexreglerade skatteskalor konservera en bestående fördelning, när resurserna behövs för att klara standarden för dem som har svårast att bära en sänkt realinkomst.

Herr talman! Det finns inga lätta lösningar på svåra problem. Men det vore bra om man beskrev verkligheten sådan den är och inte hur man vill att den skall vara. Det skulle öka politikens trovärdighet och visa hur våra politiska värderingar påverkar medborgarnas vardag.

Vad här har sagts om den kommunalekonomiska utvecklingen kanske också kan medverka till att vi börjar fundera över om inte de årliga skattesänkningar som nu vidtas borde fördelas så att de också fick effekt på kommunalskatterna, som i särskilt hög grad är en påfrestning för dem som har låga inkomster. För att inget missförstånd skall råda vill jag, herr talman, självfallet understryka angelägenheten av en god och effektiv hushållning i kommunerna och en noggrann utgiftsprövning.

BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det alternativ socialdemokraterna redovisar i sina motioner med anledning av regeringens budgetproposition innehåller, i likhet med deras grundläggande värderingar och den politik som de tidigare fört, en rad nya skattehöjningar. Socialdemokraternas skattepolitik skulle, om den fick genomföras nu, leda till en försämrad internationell konkurrenskraft, påspädd inflationstakt, lägre produktion och minskad sysselsättning.

De reformer på skatteområdet som den nya borgerliga regeringen genomfört och kommer att genomföra är av största betydelse för vårt lands ekonomiska framtid. 1977 och 1978 års skatteomläggningar gav större skattelättnader än socialdemokraterna ville genomföra. Inflationsskyddet för skatteskalen, vilket hindrar automatiska skattehöjningar för alla grupper i samhället, är en i ordets verkliga bemärkelse genomgripande skattereform. Mycket återstår emellertid att rätta till i den takt de ekonomiska resurserna medger och – kan man kanske tillägga – när det gäller att få de ekonomiska resurserna att växa till i den takt man önskar för att kunna lösa de många olika angelägna problemen i samhället.

En väsentlig sak i detta sammanhang är att få en sänkning av marginalskatterna till stånd i enlighet med vad bl. a. moderata samlingspartiet under många år har krävt. Om man gör en internationell jämförelse och ser på ett material, som har tagits fram i samband med 1972 års skatteutrednings arbete, samt väljer 1974 såsom en jämförelse – det har inte skett speciellt stora förändringar sedan dess – kan man notera att marginalskatten för en industriarbetare med genomsnittlig lön i resp. land i Norge ligger på 48 %, i Schweiz på 30 %, i Västtyskland på 44 % och i Sverige på 63 %.

Den höjd marginalskatterna har nått i vårt land leder till en rad negativa konsekvenser. För det första medför marginalskattehöjden att man späder på inflationen. Låt mig ge ett enda exempel på vad det kan innebära i en löneförhandling, om vi isolerar problemet till att gälla just marginalskatten. För att en inkomsttagare som har 50 % marginalskatt skall uppnå ett nettoresultat efter förhandlingarna på 1 000 kr. krävs en bruttolöneökning på 2 000 kr. – jag bortser alltså här från arbetsgivaravgifternas inverkan. Om en inkomsttagare med en genomsnittlig industriarbetarlön däremot har en marginalskatt på 65 %, vilket han har i dag i Sverige, skulle han för att erhålla netto 1 000 kr. behöva kräva närmare 3 000 i bruttolöneökning. Det innebär att arbetsgivarens kostnader ökar med 50 % jämfört med det första fallet där det rörde sig om en 50-procentig marginalskatt. Detta visar att marginalskatten har effekt på kostnadsutvecklingen och därmed också på prisutvecklingen.

Marginalskatternas höjd leder också till en sämre arbetsvilja och till en strävan efter att skaffa sig inkomster som man undanhåller beskattning, vilket ju ur många olika synpunkter är negativt.

En tredje konsekvens som man kan ta upp i sammanhanget är vad som händer när en företagare skall erlägga förmögenhetsskatt, som ju måste betalas med redan beskattade pengar. Man kan räkna fram vad företagaren i fråga måste ta ut i inkomst före skatt för att kunna klara sin förmögenhets-

skatt. Låt mig ta ett exempel.

Vi utgår ifrån att företagaren skall betala 10 000 kr. i förmögenhetsskatt. Vid en marginalsatt på 75 % kräver det ett uttag före skatt – ett tillägg till inkomsten – på 40 000 kr. Vid en marginalsatt på 85 %, som ju är synnerligen vanligt och ganska lågt för många företagare i Sverige i dag, krävs en ökning av lönen på ungefär 66 700 kr. Vid 90 % marginalsatt fordras 100 000 kronors påspädning av inkomsten för att han skall kunna betala förmögenhetsskatten och vid 95 % marginalsatt 200 000 kr. i ytterligare uttag från företaget, med de negativa konsekvenser det har både för företaget och på annat sätt. Man kan notera att varje procentenhet över 90 innebär minst 11 000 kr. i ytterligare uttag.

Att det här är orimliga konsekvenser tror jag de flesta kan vara överens om. Den nya borgerliga regeringen har därför genom skatteomläggningen för 1978 tagit ett första steg, och 1972 års skatteutredning har i sitt betänkande föreslagit fortsatta sänkningar i de vanliga inkomstlägena enligt en trestegsplan. Sammantaget innebär planen att inkomsttagare med mellan 45 000 och 80 000 kr. i taxerad inkomst får mellan 10 och 22 procentenheters marginalskattesänkningar, om man då också tar hänsyn till marginalskattesänkningarna i samband med omläggningen inför 1978 års skatteskalor. Den största sänkningen av marginalskatterna, 22 procentenheter, sker vid ungefär 50 000 kr. i taxerad inkomst. Den totala sammanlagda marginalskatten vid en kommunalsatt på 30 kr. – om vi går fram några år i tiden efter den utveckling vi har – blir 43 % för den som har 50 000 kr. i taxerad inkomst, 48 % för den som har 55 000.

Målet måste enligt moderata samlingspartiet fortfarande vara att alla inkomsttagare i vanliga inkomstlägen skall betala högst 50 % i marginalsatt. Det målet är ännu inte uppnått, och det uppnås inte heller fullständigt genom det förslag som 1972 års skatteutredning har lagt fram, utan ett fortsatt arbete för att bringa ner marginalskatterna måste till efter det att trestegsplanen är genomförd. I ännu högre inkomstlägen har ingenting åtgärdats, tyvärr. Den maximala marginalskatten för 1978 är i en del kommuner drygt 90 %. Det är därför angeläget att vi i vårt land får en spärr för marginalskatterna i likhet med vad man har i Danmark. Gränsen är i vårt broderland i söder satt vid 66 2/3 % – en gräns som vi kanske tyvärr inte kan tillämpa här i Sverige. I en reservation tillsammans med folkpartiledamöterna och en del andra ledamöter i 1972 års skatteutredning har nu moderata representanter föreslagit en gräns på 85 %.

Tyvärr har inte majoriteten gått på samma linje. Det kan ju bara noteras att den dag, och den verkar kanske inte alltför avlägsen, då vi skulle få marginalskatter på över 100 % – dvs. att inkomsttagare som tjänar ytterligare en krona måste betala mer än den kronan till statsverket – har vårt skattesystem i sanning kollapsat.

Dessutom har vi de marginaleffekter som uppstår genom att man har en avtrappning av olika inkomstprövade sociala förmåner som läggs ovanpå de vanliga marginalskatterna. De marginalskatterna kan redan i dag uppgå till summor i närheten av 100 %, och det är självfallet otillfredsställande och

någotning som måste ses över i samband med fortsatta överväganden på skatteområdet och också när det gäller avvägningen av hur socialpolitiken skall utformas.

Herr talman! Jag vill också något beröra folkpensionärernas skattesituation i detta sammanhang. Även här kommer vi fram till att det är marginalskatteproblematiken eller kanske snarare margineffekterna som är väldigt besvärande, för att använda ett mildt ord, för pensionärerna. En pensionär, som förutom pensionstillskott och folkpensionen har en sidoinkomst på ca 5 000 kr. per år, har en margineffekt på 76 % och får alltså betala större delen av sin inkomst i skatt. Självfallet blir viljan att skaffa ett extraarbete – vilket kan ha negativa sociala och personliga konsekvenser – betydligt mindre i det här fallet. Sedan ökar margineffekten efter hand för att för en pensionär med en sidoinkomst på 23 000 kr. per år vara 90 % och drygt det.

Det här är oacceptabelt enligt vår uppfattning. Vi anser att ett nytt system för beskattningen av folkpensionärer bör införas där man, i stället för att som nu ha ett extra avdrag med en avtrappning som ger 11,2 % margineffekt, har en skatterabatt. Skatten uträknas då för folkpensionärerna på samma sätt som för andra inkomsttagare, men sedan beräknar man för varje folkpensionär individuellt vad skatten på pensionen resp. pensionstillskottet utgör – de grundläggande pensionsförmånerna – varefter den tidigare uträknade skatten frånräknas skattebeloppet. Vi anser vidare att de kommunala bostadstilläggen inte bör avtrappas som f. n. med 33 1/3 % utan med 25 %.

De föreslagna åtgärderna skulle innebära att margineffekterna för pensionärer i ett första steg för att reformera deras beskattning skulle minskas med ca 10 procentenheter, framför allt för pensionärer med de lägsta sidoinkomsterna.

Naturligtvis, herr talman, kan man inte tala om marginalskatteproblematiken utan att också i någon mån beröra kommunalskatteutvecklingen. Varje höjning av kommunalskatten med en krona höjer ju också marginalskatten med 11 %. För 1977 träffade regeringen en överenskommelse med Landstingsförbundet och kommunförbunden i syfte att begränsa de kommunala skattehöjningarna. 720 miljoner lämnades i bidrag till kommunerna i utbyte mot löfte att dessa skulle försöka begränsa utdebiteringshöjningen. Resultatet är nu känt: år 1977 har inneburit nytt rekord i utdebiteringshöjningar utöver 1 kr. 80 öre.

En expansion enligt kommunalekonomiska utredningen på 3,5 % årligen av den kommunala verksamheten – och de här 3,5 procenten är alltså en sänkning jämfört med nuläget och den trend som man kanske kan utläsa i den kommunala verksamheten – ger fram till 1985 en ytterligare höjning av kommunalskatterna med drygt 7 %.

Enligt moderata samlingspartiets uppfattning är det helt nödvändigt att de kommunala skattehöjningarna möts med verksamma motåtgärder, i första hand genom kommunernas egna åtgärder. Skulle de inte leda till något tillfredsställande resultat är det enligt vår uppfattning ofrånkomligt med någon form av kommunalt skattestopp. Detta är nödvändigt bl. a. av den

anledningen att det är alldeles ofrånkomligt – liksom Hans Gustafsson i sitt anförande tidigare här i kammaren sade – att den ekonomiska tillväxten är det som i fortsättningen måste svara för betalningen av vår reformverksamhet. Då är det också, menar jag, nödvändigt att skattesystemet utformas på ett sådant sätt att det inte i sig självt sätter stopp för arbetsviljan och leder till en sämre produktionsutveckling än vad som eljest skulle ha varit fallet.

HELGE KARLSSON (s):

Herr talman! De senaste årens allmänpolitiska debatter har i mycket stor utsträckning dominerats av sysselsättningsfrågor, dels beträffande landet som helhet, dels regionalt genom ledamöter som representerar från sysselsättnings synpunkt utsatta områden.

Under åren före den nya regeringens tillträde, då vi hade en hög och relativt jämn sysselsättning i landet, fanns ändå en geografisk obalans, som samhället med regionalpolitiska insatser av skilda slag till viss del har utjämnat. Men ännu återstår mycket att göra på detta område.

Dagens läge på arbetsmarknaden skiljer sig helt från det tidigare, då problemen framför allt gällde de nordliga länen. I dag kan vi konstatera att den internationella konjunkturen, strukturomvandlingen inom näringslivet och regeringens ekonomiska politik har skapat sysselsättningsproblem av olika grad på skilda håll i vårt land.

Möjligheterna för en region att mildra verkningarna av en sysselsättningskris är delvis beroende av näringslivets struktur och sammansättning. Ju mer differentierat näringslivet är, desto större är möjligheterna att verkningarna av en nedgång i sysselsättningen inte slår så hårt. Varje landsända och region strävar efter att få en så mångfasetterad arbetsmarknad som möjligt med industri, servicenäringar, utbildning m. m. som garanti för en jämn och god sysselsättning.

Näringslivet i Blekinge län har sedan länge kännetecknats av en jämfört med riket i dess helhet stor andel människors sysselsatta inom industri, medan servicesektorn är jämförelsevis svagt utvecklad. Dessa avvikelser i förhållande till riksgenomsnittet har accentuerats genom utvecklingen under den senaste tioårsperioden.

Antalet sysselsättningstillfällen i Blekinge ökade under åren 1971–1975 med ca 2 400. Trots att det således blev ett relativt kraftigt tillskott av arbetstillfällen i länet under 1970-talets första hälft, var ökningstakten lägre i länet än i riket. Medan antalet sysselsatta ökade med 4,9 % i riket, var ökningen i Blekinge län endast 3,8 %. Sett i ett så långt tidsperspektiv som den senaste 15-årsperioden, kan man således konstatera att Blekinge län har haft en uppåtgående sysselsättnings- och befolkningsutveckling. Såväl sysselsättning som folkmängd har dock haft en lägre tillväxt än i riket i dess helhet.

Men vad som framför allt har uppmärksamrats är den tilltagande regionala obalansen i näringslivs- och befolkningsstrukturen. Länsstyrelsen i Blekinge har i flera olika sammanhang framhållit nödvändigheten av en bättre differentiering av näringslivet. Sedan andra halvåret 1976 har syssel-

sättningsläget i Blekinge snabbt försämrats, och under 1977 har ytterligare försämringar drabbat näringslivet. Större delen av industrin har haft rekryteringsstopp, och antalet lediganmälda platser inom denna sektor har varit rekordlåg under hela året. Detta har inneburit att länet under denna tid förlorat drygt 2 000 arbetstillfällen. Länsarbetsnämnden har under året fattat beslut om stöd till internutbildning för permitteringshotad personal. Det gäller i detta fall ca 9 000 personer. Särskilt besvärligt är sysselsättningsläget för länets byggnadsarbetare. Här är arbetslöshetssiffran en av de högsta i landet, innebärande att i den västra länsdelen var femte byggnadsarbetare är arbetslös.

F. n. är 9 000 av länets 64 000 i yrkesverksamhet varande personer ställda utanför den egentliga produktionen. Dessa 9 000 är placerade i internutbildning, i AMS-utbildning eller i beredskapsarbete. Den ljusa bild vi hade av arbetsmarknadsläget i Blekinge fram till 1976 har snabbt förändrats till det sämre och inger oro för framtiden. Vad kan det då bero på att en så snabb omsvängning har skett? Jag har pekat på det tidigare: Det är konjunkturbedgången, strukturuomvandlingen och regeringens ekonomiska politik som är orsakerna. Näringslivets ensidiga sammansättning i Blekinge har inte kunnat utjämna konjunkturbedgången utan har slagit ut i friställningar av den omfattning jag redogjort för.

Följderna av näringslivets ensidiga sammansättning kan också avläsas i en högre andel förtidspensionerade i Blekinge än inom andra försäkringskassområden. Det finns med andra ord inga valmöjligheter på arbetsplatser när det gäller omplaceringsfall.

Herr talman! Vi hade till en del kunnat ha ett bättre sysselsättningsläge i Blekinge under senare år. Margot Håkansson nämnde Uddcomb och Karlskronavarvet. Om vi i vårt land hade haft en regering som verkligen hade regerat, och om folkpartiet och moderaterna hade vågat leva upp till den målsättning vi var överens om vid 1975 års energibeslut, hade vi på Uddcomb inte haft några bekymmer med sysselsättningen. F. n. föreligger där permitteringshot, och varsel är utlagda. Utbildningsverksamhet pågår för en del av personalen. Vad som där skall ske i framtiden vet vi ingenting om. Vi förlorar där dels sysselsättningsstillfällen, dels också möjligheter till en mera avancerad teknologi, som håller på att utvecklas vid Uddcomb.

Arbetsmarknadsminister Ahlmark var tidigt 1975 nere vid varvet i Karlskrona och talade om att man skulle se till att det skulle få beställningen på de minjaktfartyg som då var aktuella. Bara någon månad därefter var försvarsministern Eric Krönmark nere i Karlskrona och betygade likaledes att dessa fartyg skulle komma att byggas. Men marinchefen hade en annan uppfattning, och det blev inga minjaktfartyg till Karlskrona. De ligger fortfarande kvar i försvarsplanen, men vi vet inte när de kommer att effektueras. Detta är två tillfällen när man hade kunnat skapa en bättre sysselsättning i länet än vad vi har f. n.

Under fjolårets motionstid väcktes också en fyrtipartimotion som samtliga riksdagsmän i länet hade skrivit på. Vi hemställde där att järnvägen mellan Kristianstad och Karlskrona skulle elektrifieras. Jag är medveten om att detta

är ett mera tillfälligt projekt, men det skulle skapa arbeten under en besvärlig sysselsättningsperiod. Dessutom är vi övertygade om att en elektrifiering av den biten av järnvägen skulle innebära att länet som sådant skulle bli ännu mera attraktivt i nylokaliseringssammanhang.

Men detta är mer eller mindre temporära åtgärder. Vi är medvetna om att det behöver sättas in andra åtgärder för att klara sysselsättningen på längre sikt i Blekinge, framför allt åtgärder med medverkan från statsmakterna för att få ett mera differentierat näringsliv. Margot Håkansson nämnde att vi lämnat in en motion till årets riksdag, där vi hemställer att länet skulle betraktas såsom ett temporärt stödområde en tid framöver. Jag hoppas verkligen att den motionen blir välvilligt behandlad av regering och riksdag och att man skall få upp ögonen för de problem som vi f. n. har nere i Blekinge och som vi kan förutse för flera år framöver. Vi tror dock på vårt län, och vi vet att det där finns möjligheter. Men besvärligheterna är sådana att vi i dag behöver ha hjälp från statsmakterna.

Herr talman! Margot Håkansson riktade till slut den anklagelsen emot socialdemokratin att vi i den pågående debatten misskrediterar de borgerliga partierna och regeringen för den ekonomiska politik som förts. Ja, Margot Håkansson, vi har sagt att vi inte kan lasta regeringen för strukturomvandlingen och för konjunkturnedgången. Vi är medvetna om att vi hade haft dessa besvärligheter i dag, även om vi hade haft en socialdemokratisk regering. Men det som vi lastar regeringen för är det sätt på vilket man angriper dessa problem, nämligen genom att lägga bördorna på de mindre inkomsttagarna. Det kan man avläsa i 1978 års skatteomläggning och i den indexreglering av skatteskalorna som skall träda i kraft 1979.

Det kan också avläsas i de smygande försök som görs att nedrusta på det sociala området genom beslutet i fjol om att höja avgiften för sjukhusbesök från 20 till 30 kr., något som drabbar de små inkomsttagarna. Vi kan vidare avläsa det i år i höjningen av garantibeloppet inom tandvårdsförsäkringen från 1 000 till 1 500 kr. Det är småsaker, men det är sådant som drabbar de små människorna. Likadant är det med omsättningsskatten, som ju i allra högsta grad slår på småfolket.

Det är sådana företeelser, Margot Håkansson, som vi från socialdemokratin angriper. Vi är medvetna om att det, om vi skall klara av den ekonomiska kris som vi f. n. är inne i, gäller att alla hjälps åt. Men man skall då inte föra över resurser från dem som har det sämre till dem som har det bättre.

MARGOT HÅKANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det sades ganska mycket här på slutet, men jag skulle vilja gå litet längre tillbaka.

Vi har ju haft en socialdemokratisk regering under 44 år, och under en period från 1945 fram till 1960 förlorade Blekinge län 4 000–5 000 människor. Den socialdemokratiska regeringen gjorde då inte några större ansträngningar för att få något statligt verk eller någon annan sysselsättning till Blekinge. Man kanske redan tidigare borde ha sett upp med den ensidiga

sysselsättningen vid stora konjunkturkänsliga företag.

Jag tror visst att Helge Karlsson är besjälad av att försöka vara rättvis och att han inte är en av dem som slår våldsamt omkring sig och kasserar allting i regeringens politik. Tyvärr finns det många andra, som dagligen talar om handlingsförlamning och oduglighet. Sådana uttalanden är någonting negativt för socialdemokraterna, ty påståenden om att allting är fel hos den nya regeringen går ändå inte hem hos människorna. Varje regering har sina brister och fel, för det finns inga felfria regeringar. Men när man kastar ut barnet med badvattnet har man svårt för att bli trodd.

När det sedan gäller minjaktfartygen på varvet i Karlskrona är det mycket beklagligt att marinen inte ansåg att de kunde byggas nu. Jag har sagt detta vid flera tillfällen. Inom försvaret satsade man i stället på robotar. Det hade väl inte blivit så värst mycket mera pengar att dela ut till marinen för att kunna bygga minjaktfartygen, om socialdemokraternas försvarsbudget hade gått igenom. Den innebär ändå ungefär 360 milj. kr. mindre om året. Det är då rätt svårt att hävda att man hade haft råd med mera. Det är som sagt ytterst beklagligt att man inte får bygga dessa fartyg nu – därom är vi helt överens. Men jag tror inte att pengarna hade räckt bättre, om storleksordningen hade varit så mycket mindre som socialdemokraterna har föreslagit.

HELGE KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, Margot Håkansson! Påståendet att vi går ut och kritiserar den borgerliga regeringen och regeringspartierna för den uppståndna krisen och för lågkonjunkturen och strukturomvandlingen är felaktigt.

Rätta er efter vad som sägs från partiledningens sida. Det har inte minst i dag deklarerats från denna talarstol att vi icke lastar regeringen för konjunkturedgången och strukturomvandlingen i näringslivet. Men vi kritiserar regeringen – jag har sagt det tidigare – för det sätt på vilket den angriper dessa problem. Från vårt håll accepterar vi inte detta.

I fråga om nedgången i sysselsättningen 1945 i Karlskrona är Margot Håkanssons påstående riktigt. Men då skall vi lägga märke till att Karlskrona var en örlogsbas och att denna var krigsutrustad från 1940 och fram till 1945. Man hade då en personalstyrka där nere på 8 000–9 000 man, när denna normalt skall ligga på mellan 4 000 och 4 500. När dessa blev hemförlovade, var det självfallet en avrustning av örlogsbasen. Men det var ett onormalt förhållande under det krigstillstånd som rådde.

När det gäller försvarsbudgeten ifrågasätter Margot Håkansson om det skulle finnas pengar till minjaktfartygen. Jag säger att i vår försvarsbudget ligger de pengarna kvar. Det vi sparar i årets försvarsbudget – 360 miljoner – är de pengar man vill lägga på utveckling av B3LA, som vi anser var onödigt och som ni själva har sagt en gång i tiden inte kommer till utförande. Då tycker vi att det är meningslöst att de pengarna skall läggas på utbildningsområdet, vi lägger dem hellre på annat. Men pengarna finns kvar för minjaktfartygen för vårt vidkommande.

MARGOT HÅKANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Man kan resonera litet olika om pengar och vad de skall räcka till, men det är obestridligt att med en mindre försvarsbudget kan man inte få mer för dem. Det går inte riktigt ihop.

Helge Karlsson säger också att man inte anklagar regeringen för det dåliga läget överallt i världen, den ekonomiska situationen, lågkonjunkturen vi har hamnat i m. m., men man anklagar regeringen för det sätt på vilket den sköter ekonomin.

Har man suttit 44 år i regeringsställning är det kanske svårt att tro någon om att kunna göra något som är bra. Då anser man naturligtvis att man kan bäst själv och att allt man själv gör är bra. Men jag tror det skulle vara ganska nyttigt att se upp litet med kritiken och försöka att samarbeta över partigränserna i ett läge då landet befinner sig i ganska stora svårigheter. Regeringen har på sysselsättningsidan och inom socialpolitiken verkligen inte svikit några vallöften, och den kommer att fortsätta att arbeta för de grupper som har det svårt i samhället, barnfamiljerna, de äldre, och för att sjuk- och hälsovård skall tryggas i fortsättningen också.

HELGE KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Margot Håkansson säger att man inte skall svika några vallöften. Jag skall inte ta upp den debatten. Var och en känner till vilka vallöften som har blivit svikna, eller, rättare sagt, vilka vallöften som har blivit genomförda från valrörelsen. Nej, Margot Håkansson, det går inte.

När det sedan gäller försvarsbudgeten har jag sagt att vi har tagit 360 milj. kr. som skulle ha gått till utveckling av B3LA, som jag anser vara meningslöst. De pengarna förs över på den sociala sidan i stället. Men pengarna ligger kvar för minjaktfartygen i vår budget.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Den ökande arbetslösheten, inte minst bland de yngre människorna, är ett svårt hot mot framtiden. De stora skarorna unga arbetslösa tappar sin framtidstro, förlorar känslan av att deras vilja att arbeta har betydelse i det samhälle de erbjuder sina tjänster. De förlorar sin känsla av att kunna påverka utbyggnaden av vårt land, och jag är rädd, herr talman, för att många av dessa ungdomar kommer att mot sin vilja tillhöra en förlorad generation.

Landets växande skuldbörda hos utländska bankföretag kan innebära att våra möjligheter att själva bestämma vår ekonomiska framtid blir starkt begränsade. Den nuvarande situationen är ett hot mot den ekonomiska och sociala tryggheten för svenska folket.

Vi har under lång tid och många gånger i politisk strid med reaktionära krafter steg för steg byggt ut en välfärd och trygghet för de många människorna, en trygghet som vi har all anledning att slå vakt om.

Konsekvenserna av prishöjningarna drabbar låginkomsttagarna hårt. En växande grupp i samhället får bära en allt större börda på grund av inflationen. Det går inte att förneka att inflationen innebär ett hot mot den sociala

tryggheten i nuet.

Men, herr talman, även på sikt är urholkningen av vårt penningvärde en fara för vår framtida sociala standard.

Vi vet i dag att det framtida avgiftsuttaget till ATP vid en oförändrad avgift på 11,75 % innebär att den allmänna pensionsfonden skulle vara förbrukad omkring år 2010.

Jag är klart medveten om att många svenskar och tyvärr också många ansvariga politiker tydligen tycker att vad som kan komma att hända så långt in i framtiden är ointressant. Men kom ihåg att vi har ett gemensamt ansvar för vårt pensionssystem som bygger på solidaritet mellan grupper och generationer.

Pensionsutgifterna under de senaste åren har överskridit ränteinkomsterna. Vi vet också att pensionsutbetalningarna ökar kraftigt, dels på grund av att basbeloppet stiger kraftigt till följd av inflationen, dels på grund av att antalet pensionärer ökar kraftigt.

Riksförsäkringsverket har i en skrivelse till regeringen av den 16 december 1977 föreslagit att avgiften till tilläggs pensioneringen ökas antingen med 0,25 % årligen, så att avgiften år 1984 blir 13 %, eller med 0,25 % för år 1980 och med 0,50 % för tiden 1981–1984, så att avgiften år 1984 blir 14 %.

Riksförsäkringsverkets styrelse var inte enig. Svenska arbetsgivareföreningens representant ville ha oförändrade avgifter, och i en reservation till majoritetens förslag skriver SAF:s ledamot följande:

”Jag anser att regering och riksdag bör avvakta till efter 1984 med ökning av ATP-avgifterna. Företagen har i dag icke en sådan lönsamhet, att den tillväxt kan åstadkommas, som är grunden för att pensionsåtagandena skall kunna fullgöras. En återhämtning som är tillräcklig som grund för fortsatt tillväxt i samhällsekonomin torde ta flera år i anspråk.” – Nog är det ett ganska förvånansvärt uttalande, som inte tyder på det ansvar som vi hade hoppats på att man skulle ha på det hållet!

Även suppleanten i riksförsäkringsverkets styrelse som företräder småindustri och hantverkare reserverar sig i ett särskilt yttrande. Enligt hans uppfattning har styrelsemajoriteten inte tillräckligt beaktat vikten av att näringslivet återfår sin lönsamhet och konkurrensförmåga och samhällsekonomin sin tillväxttakt.

Det förtjänar påpekas att även under år då tillväxten var osedvanligt hög i vårt land fördes en debatt om att avgiftsuttaget till ATP var oacceptabelt högt, att en sänkning borde ske, och man gick till hårt angrepp mot tillväxten av AP-fonden.

I dagens debatt har statsminister Fälldin sagt att utställda löften till pensionärerna självfallet skall hållas men att detta löfte är avhängigt av produktionens utveckling. Skall vi uppfatta detta uttalande så att den borgerliga regeringen är beredd att ta en politisk strid när det gäller att trygga den fortsatta utbyggnaden av AP-fonderna?

Eller skall följande av statsministern i dag fällda yttrande gälla: ”Vi i aktiv ålder måste räkna med minskningar. Vill man slå vakt om solidariteten är det din och min skyldighet att slå vakt om dessa löften.” Statsministern lämnar

som alltid i sina uttalanden en reträttväg öppen.

Det skulle vara av värde om statsministern ville förtydliga sina uttalanden inte minst med tanke på den oro som dagens pensionärer hyser och även den oro som framtida pensionärer med nuvarande inflation och mot bakgrunden av Svenska arbetsgivareföreningens inställning har all anledning att hysa.

Herr talman! Jag skall här inte fördjupa mig i det oroväckande sysselsättningsläget i min hemkommun Göteborg. Det finns anledning att återkomma till detta i en senare debatt. Men jag vill ändå inte underlåta att nämna att i dag är Göteborgs kommun god tvåa när det gäller antalet förtidspensionärer efter Norrbottens län.

Vad beror detta på? Denna region bedömde industriministern för kort tid sedan som en region med stora möjligheter att bereda arbete för friställda.

Förklaringen är enkel. Människor som efter medicinsk och social rehabilitering har möjligheter att återgå till arbete saknar i dag dessa möjligheter, och utsikterna för framtiden ter sig ändå dystrare om regeringen mot förmodan skulle ha för avsikt att besluta om ytterligare nedskärningar utöver de redan beslutade inom Göteborgs varvsindustri.

Jag rekommenderar regeringen att inte enbart ta del av tillgänglig statistik när det gäller antalet förtidspensionärer i Göteborg. Det bör vara angeläget att kontakta försäkringskassan i Göteborg och då få veta utvecklingen månad för månad under år 1977. Det är inte en tillfällighet att antalet pensionsdelegationer i Göteborg på kort tid ökat från tre till fem.

Vi socialdemokrater har såväl under valrörelsen 1976 som senare pekat på en risk för social nedrustning och en smygande privatisering.

I den allmänpolitiska debatten den 27 oktober 1976 gjorde jag följande uttalande:

”Fru Troedsson har även undertecknat en motion där hon föreslår att folktandvården successivt skall överföras i privat regi. Regeringsdeklarationen slår fast att tandvårdsförsäkringen skall utvidgas till att omfatta även barn och ungdom. Barn och ungdom har t. o. m. 16 års ålder fri tandvård hos folktandvården. Vad är det då som ligger bakom uttalandet att tandvårdsförsäkringen skall utvidgas till att omfatta barn och ungdom?”

Det är inte svårt att ana, och det har dessutom bekräftats av borgerliga politiker, att föräldrar som tar med sig barnen till sin privattandläkare betalar för barnets vård enligt samma regler som gäller för vuxna, dvs. hälften av kostnader upp till 1 000 kr. och en fjärdedel av kostnader därutöver. Föräldrar som inte har ekonomiska möjligheter att betala dessa kostnader får naturligtvis skicka barnen till folktandvården – så länge den finns kvar. Biträdande socialministern är självklart intresserad av att följa upp sin motion om att folktandvården skall avvecklas och överföras i privat regi. Barnfamiljerna har mot denna bakgrund all anledning att hysa oro.”

I fortsättningen kommer gränsen för ersättning av kostnaderna upp till 1 000 kr. inte att gälla. Riksdagen har att ta ställning till ett förslag om att gränsen skall höjas till 1 500 kr.

Jag konstaterar med förvåning att regeringen, självfallet med stöd av sin rätt att fastställa tandvårdstaxan, fattar detta beslut om försämring av

tandvårdsförsäkring kort tid efter sitt eget beslut den 22 december 1977 om att tillsätta en parlamentarisk utredning, som har fått till uppgift att utvärdera erfarenheterna av tandvårdsförsäkringens regler beträffande högkostnads-skyddet. Tala om överkörda utredningar, men denna kördes över redan innan utredningsarbetet började!

Nog borde regeringen ha avvaktat resultatet av detta utredningsarbete om det inte varit så att man var ängslig för att höjningen inte skulle bli av den storleksordning som regeringen förväntar sig. Bäst att skynda före!

Vid tandvårdsförsäkringens genomförande betonades vikten av att bereda dem som har begränsade inkomster möjlighet att genomgå erforderlig omfattande tandvårdsbehandling. Vi vet att många människor i vårt land först genom tandvårdsförsäkringens genomförande fick råd att gå till tandläkaren.

Försämringen av tandvårdsförsäkring aktualiseras då landets löntagare får uppleva en sänkt levnadsstandard och hot om en ytterligare sänkning. Med tanke på de svårigheter som drabbar betydande grupper i vårt land borde det varit naturligt för regeringen att sträva efter att bevara nuvarande sociala förmåner och inte slå mot de redan hårt drabbade.

Detta är ett av flera områden där regeringen vill spara. Hur kan det komma sig att besparingar alltid enligt borgerlig filosofi skall drabba dem som har svårast att bära bördorna? Här går en markant skiljelinje mellan i praktisk politik genomförd socialdemokratisk solidaritet och när man från borgerligt håll använder ordet solidaritet snarare som en rubrik än som en praktisk realitet.

I den allmänpolitiska debatten 1976 pekade jag på att Sydkraft efter att ha upplevt oro i och med regeringsdeklarationen kunde känna trygghet vad gällde Barsebäck 2. Jag uttalade vid det tillfället också den förhoppningen att landets då helt nye statsminister, som själv sagt att han aldrig besökt ett kärnkraftverk, borde inbjudas av Sydkraft till Barsebäck. Jag vet inte om det blev fallet. Om inte, så låt min uppmaning gå vidare till Vattenfall. Ringhals 3 står ju nu klart.

Vid ett sådant besök kanske det borde vara av vikt för statsministern att fundera över varför centern i Varbergs kommun, Värö valdistrikt där Ringhals är beläget, tappade 4,7 % mellan 1973 och 1976 års val, medan socialdemokraterna ökade med 18,2 %. Nådde inte den känslomässiga propagandan ända fram i ett av centerns enligt hävd starkaste fästen? Klarade inte den av centerpartiet ägda Hallands Nyheter, som har en så gott som heltäckande spridning i Värö, att övertyga befolkningen om centerns syn på kärnkraftsfrågan? Eller kan det snarare vara så att här gjorde man ett på realistisk grund byggt ställningstagande och lät sig inte fångas av en på osaklig grund förledande centerpartistisk propaganda? Varbergs kommunstyrelsens centerpartistiske ordförande kanske genom sin realistiska syn på landets energibehov, även om han genom en del dunkla uttalanden gjorde kovändning 1976 i enlighet med centerpartiets krav, på sitt sätt genom tidigare uttalanden bidrog till 1976 års för centern i Värö ganska avslöjande valresultat.

Herr talman! De presenterade siffrorna är självklart statistiskt material, men jag kan bidra med min sedan barndomen personliga kännedom om denna bygd och dess människor. Mot denna bakgrund vågar jag påstå att 1976 års siffror för centern inte utgör hela sanningen. I dag skulle raset i detta fäste ytterligare markeras.

Slutligen, herr talman! Av många skäl är det helt klart att livet i dag är besvärligt för de borgerliga politikerna. Under 44 långa år plågades de av att inte ha makten. Med tanke på dagens situation, de uttalanden som görs och den brist på handling som av svenska folket upplevs som påtaglig måste de i dag plågas av att ha makten.

SVEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt med fru Håvik. Får jag bara säga att under valrörelsen mötte jag t. o. m. gråtande pensionärer som var rädda för att det skulle bli ett regimskifte. Då skulle pensionerna, hade man sagt, ryka sin väg. Den oron är borta nu. Det är nog detsamma med tandvården. Sedan skall jag inte säga mer till fru Håvik.

Herr talman! Remissdebatten har nu pågått i många timmar. Jag har flera gånger tidigare framhållit att det råder en viss obalans eller ensidighet i debatten. De ekonomiska frågorna får ett dominerande inslag inte minst i partiledardebatten. De ekonomiska frågorna är viktiga, men de är inte de enda som berör den enskilda människan. Det finns så många andra områden som berör människan mycket nära. Tyvärr kommer inte sådana frågor in i debatten när partiledarna drabbar samman. Några av dessa frågor berörs i förbigående.

Vi väntar på den dag då partiledarna, regering och opposition försöker att lägga bort det hårda maktspråket och med större allvar tar sig an de många problem som människorna brottas med och gemensamt söker att finna en lösning på. Man möter denna uppfattning gång på gång och allt oftare då man samtalar med människor ute i landet oavsett vilken politisk uppfattning de har.

Ungdomens situation i dagens samhälle måste ägnas större uppmärksamhet.

Vid en konferens i mitt län i måndags då socialarbetare från länets städer var samlade gav de en bild av många stora problem som finns i vårt svenska samhälle. De framhöll att en av orsakerna till tilltagande alkoholism m. m. var ovissheten inför framtiden när det gäller sysselsättning, bostad osv. Ungdomen ställer många och svåra frågor till oss politiker som berör utbildning och sysselsättning. Frågan om livets mening kommer allt oftare. Det är inte länge sedan jag hade ett samtal med en skolklass här i huset, bestående av 18-åringar, då någon av ungdomarna spontant ställde denna fråga till mig: När skall ni hjälpa oss ungdomar att finna livets mening?

När det gäller utbildning är det många problem för ungdomarna. De ställer sig i kö för att komma in vid olika utbildningsanstalter, men de får svaret att poängen inte räcker till. Det är ett fåtal som kommer in, och de andra får inga alternativ.

Sysselsättning, arbete åt alla, är en av de stora frågorna, och den måste vi hjälpas åt att lösa. Jag skulle vilja säga: När man skall ge sig i kast med de här frågorna gäller det inte bara konjunkturen, utan man måste också ta med det tekniska framåtskridandet i bilden, att många människor friställs på grund av att tekniken går framåt. Vi måste också ta med frågan om en ny ekonomisk världsordning och vad det innebär för vårt land. Vi måste alla vara beredda till en solidarisk fördelning av sysselsättningen i landet. Det får inte vara någon slump om man har arbete eller inte.

På tal om livets mening tror jag att en av svårigheterna är att vi inte har någon samlad livsåskådning, som man hade förr. Man hade klara ledstjärnor att ge åt unga människor, något som var vägledande. Det är faktiskt så att om man släcker de stjärnor som i sekler varit vägledande för vårt folk och inte tänder några andra i stället, så försätter man dessa människor i en mycket svår situation.

En diktare som levat utan ledstjärnor fann de ledstjärnor som finns i bibeln, och han säger så här i en dikt:

Det är lycka nog efter redlös färd
mot försvinnande lögnperspektiv
att äntligen finna en norm, en lag, en måttstock för sitt liv.

Vi måste ge ungdomarna klara ledstjärnor att leva efter i vårt samhälle. Och jag har i några motioner tagit upp problem som finns i samhället, angelägna frågor, och menar att vad som är viktigt i vår skola i dag är att ge eleverna möjlighet till andlig vård. Ungdomarna kämpar i tonåren, och just detta att finna livets mening är i sina olika aspekter en av de största och djupaste frågorna för de ungdomarna. Valet av yrke kan t. ex. vara mer påfrestande än man tänker sig för en ung människa, inte minst i vår tid med dess komplicerade samhällsliv. Det är inte säkert att det finns en arbetsuppgift som väntar när man är färdig, och det skapar problem bland ungdomarna. Vi vet att det i inte ringa utsträckning förekommer alkohol- och narkotikamissbruk bland skoleleverna. Då är det viktigt att man har någon att gå till. Varför har inte skolungdomarna tillgång också till präst eller kurator med positiv inställning och utbildning för att ge hjälp och vägledning i svåra situationer?

Det är nu dags att träffa nytt avtal när det gäller Sveriges Radio. Det har under den här avtalstiden framförts mycket kritik när det gäller programutformningen, och vi som ofta fört fram de frågorna har förhoppningen att man nu skall ta hänsyn till det när det gäller programutbudet. En synpunkt som vi många gånger får uppmaning att föra fram gäller kristna barnprogram i TV. Vi vet att svenska kyrkan och frikyrkan har en omfattande barn- och ungdomsverksamhet. Och ändå får inte kyrkan komma in med sina program för att visa vad vi erbjuder ungdomarna i vårt samhälle. När vi nu får ett nytt avtal hoppas vi att det skall bli ändring på den punkten.

Det är mycket annat som inte minst oroliga föräldrar framfört: Att det skall vara så mycket alkohol med i massmedia, att det skall förekomma så mycket svordomar! Det finns många människor som vill ha ett annat språk. Det är många som fruktar för sina ungdomar, som skall ut i samhället. TV skulle

med sin genomslagskraft kunna vara någonting mycket positivt i vårt samhälle.

DORIS HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till Sven Johansson att pensionärerna faktiskt har anledning att hysa oro. Jag tror inte glädjen efter regeringsskiftet är så total som Sven Johansson vill påstå.

Trots att den sittande regeringen på grund av långt tidigare fattade riksdagsbeslut fullföljer löftena till pensionärerna är det ett faktum att denna växande grupp i vårt samhälle får bära en allt större börda på grund av inflationen. Om man nu inte heller är beredd att göra de uttag till AP-fonderna som är nödvändiga för att inte fonderna skall vara slut år 2010, finns det ytterligare anledning att hysa oro.

Jag skall inte gå in på Sven Johanssons resonemang om ungdomens behov av klara ledstjärnor. Jag skulle bara vilja peka på vad som behövs i livet även för dem: ett jobb, en möjlighet att få ett jobb efter utbildning. Vi kanske kan få någon hjälp med det. Insatserna hittills på det området har inte varit alltför stora. Ett arbete kan också lösa många sociala problem. Den i dag alltmer växande ungdomsarbetslösheten skapar sociala problem.

SVEN JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag ville bara nämna att det framfördes sådana påståenden att pensionerna skulle vara i fara om det blev ett regimskifte. Alla vet nu att det inte blev så – snarare tvärtom. Att detta framfördes kan inte fru Håvik förneka. Det finns därför anledning att se andra farhågor som man nu försöker framföra på precis samma sätt.

Jag framhöll att det är mycket viktigt att ungdomarna får sysselsättning. Detta har varit och är centerpartiets målsättning: Arbete åt alla. Vi hoppas att vi kan förenas i ansträngningarna att bygga upp ett samhälle där alla får arbete, inte minst ungdomen.

DORIS HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Sven Johansson gör sig skyldig till en falsk citering. Vad som sades var att om alla av de tre borgerliga partierna under valrörelsen avgivna löftena skulle infrias, fanns det anledning att hysa oro för de ekonomiska åtaganden som redan tidigare gjorts. Den oron finns det fortfarande anledning att hysa när regeringen i utlandet lånar pengar till löpande utgifter.

SVEN JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet att de som kommer att läsa det här protokollet har livligt minne av vad som hände under valrörelsen. De vet vad som sades på denna punkt.

Talmannen anmälde att Doris Håvik anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nr 69

Onsdagen den
1 februari 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Nr 69

Onsdagen den
1 februari 1978

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 23.49.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert